

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

חמישאה

שיחות מוסר חיזוק והתעוררות

בענייני עבודת ה'

ומהם שיחות

על סדר פרשיות השבוע

נסדר ונערך משיחות מוסר

שנאמרו במקהלות על ידי

הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה ועוד

פרשת אחרי - קדושים

ירושלים עיה"ק תובכ"א

תשפ"ג לפ"ק

הלימוד והחיזוק בחוברת
זו מוקדש להצלחה
ברוחניות ובגשמיות
למסייעים בהוצאה לאור

שיחות מוסר אלו הנדפסות בקונטרסי "מגיד דבריו
ליעקב" נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות רבינו
שליט"א.

ואם יימצא שגגה וטעות, איתנו תלין משוגתינו.
ובקשתינו שטוחה לפני המעיינים הי"ו כי כל שגגה וטעות
יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא יודיעני על הטעות.

בתחילת החוברת נדפסת שיחתו של רבינו שליט"א
בחלק השני של החוברת נדפסו חידו"ת על פרשת שבוע,
מחידושי של רבינו שליט"א על התורה, וחלקם הגדול
רואים לראשונה מכת"י בחוברת זו.

בחלק השלישי של החוברת מצורף חידושים שונים
המלוקטים מקונטרס מערכותיו של רבינו שליט"א
בעניינים שונים.

בחלק הרביעי של החוברת מצורף מחידו"ת רבינו
שליט"א בסוגיות הנלמדות בדף היומי, או שאר חידו"ת
כפי אשר יכיל הגליון

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה לקבלת
הגליונות בדוא"ל:
8542164@gmail.com

ניתן להשיג את החוברות מידי שבוע מתחילתו בנקודות
המכירה וההפצה של י. בלוי בבתי הכנסת

©

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר

הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות

ניתן לפנות בשעות בין הסדרים
לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת אחרי - קדושים

מפתח העניינים

בינו שנות דור ודור / יצרו של אדם מתחדש ומתגבר עליו בכל יום ויום / תכלית העבודה היא להגיע אל הקדושה / קדושים תהיו - פרושים תהיו / ההשפעה הפסולה של הרחוב / כל אשר נוסף העולם ישוב - נוסף השכל חורבן / על כל אחד לבחון אם איננו בגדר נבל ברשות התורה / חינוך בני הבית מה עיקר ומה טפל / עסק התורה מוסיף שכל באדם ומיישר את דרכו / הלימוד והזהירות בעניני הקדושה

מפתח חידושי תורה - פרשת אחרי מות

- א. בענין כמועשה ארץ מצרים וארץ כנען לא תעשו..... יט
- ב. בענין ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה הוא..... כא
- ג. בענין משכבי אשה..... כג
- ד. בענין חייבי כרת אם אין להם חלק לעולם הבא..... כד

מפתח חידושי תורה - פרשת קדושים

- א. בענין ולא יחלל את מקדשי..... ל
- ב. בענין חומר עון עריות..... לא
- ג. בענין ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי..... לה
- ד. בענין והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור..... לח

מפתח מערכות

- מזוזה - אם היא מצוה שמותן שכרה בצדה..... לט
- מזוזה..... מ
- מזל..... מא
- מזל..... מב
- מזמור לאסף..... מג
- מחוסרי כפרה..... מו
- מחילה בלב..... מז

הלימוד בחוברת זו מוקדש לעילוי נשמות

מסעודה בת חסיבה	אליהו מאיר בן סימי	יפה בת עליה
שמועון בן עליה	יוסף בן אסתר	פיבי בת חסיבה
מסעוד בן אסתר	סימי בת חנה	מרגלית בת סימי
יצחק שלום בן צ'לחה חנה	שולמית בת כחילה רחל	יעקב בן עליה
תנצב"ה		

הלימוד בחוברת זו מוקדש לרפואת
מרדכי בן מורווריד אסנת
מיכל בת אסתר
אל נא רפא נא להם

בינו שנות דור ודור

בעזרת ה' יתברך נראה להתבונן בעניני הפרשה שלנו, אחרי מות - קדושים.

הפסוק אומר (דברים לב, ז): **זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור**. 'בינו' הוא מלשון התבוננות, תבונה ובנין, וכוונת הפסוק להודיענו כי הצטוונו להתבונן בשנות דור ודור, במה שעברו כלל ישראל במשך השנים, ולהבנות מזה. להשכיל ולהבין את אשר לפנינו.

כלל ישראל עבר הרבה תקופות. מהם תקופות של עליות ומהם תקופות של ירידות וגלויות, ואנחנו צריכים להתבונן במה שעבר כלל ישראל מדורות עולם, ולהפיק מזה לקח ומוסר.

אומרים שרבינו הגדול החתם סופר זצ"ל דיבר פעם על התקופה שלו, בסביבות שנת ת"ר, ומשל את משלו הנפלא על השמש והרוח. פעם, אמר החתם סופר, היה ויכוח בין השמש לבין הרוח, כוחו של מי גדול יותר. אחרי שהתווכחו ולא הגיעו לכלל הכרעה, החליטו לעשות בדיקה ובחינה, שתקבע למי יש כח יותר גדול. מה תהיה הבחינה?! יבדקו על אחד שהולך ברחוב עם מעיל, מי מהם יכול לגרום לו להוריד את המעיל. הרוח התכבדה להתחיל, ואכן היא התחילה במלאכתה, הביאה רוח עצומה, רוח סופה וסערה. אותו אחד שהולך ברחוב, ככל שהרוח מתגברת יותר ויותר ומשב הרוח מתחזק, הוא מתכרבל במעיל יותר ויותר ומתעטף בו חזק יותר.

התיאשה הרוח, והגיע תור השמש. השמש החלה זורחת, ולאט לאט הפיצה את קרני השמש שלה יותר ויותר. אותו אחד שהחלה השמש יוקדת על ראשו נהיה לו חם, עד שבסוף הוריד את המעיל. או אז התברר כי כחה של השמש יפה יותר...

זהו המשל. והנמשל, אמר החתם סופר, כל זמן שכלל ישראל היו שרויים בצער ונתונים לרדיפות האומות, בין בארצות אשכנז בין בארצות ספרד וארצות פרס ותימן, בכל מקום ומקום – היו כלל ישראל נמצאים במקום המיוחד להם, ברובע היהודי או בגטו שלהם, ושם ידע כלל ישראל להסתופף בארבע אמותיו ובארבע אמות של הלכה ותורה. בחוץ נשבה רוח נוראה של שנאת ישראל, כאשר אומות העולם עשו הכל כדי לקעקע את ביצתן של ישראל והטילו עליהם גזירות נוראות באכזריות שפוכה, אבל ככל שהרוח התגברה יותר כך כלל ישראל התעטף בכח התורה והקדושה שתשמור עליו מהגזירות הללו.

א. סיפר לי יהודי אחד שביקר במוזיאון אחד בחוץ לארץ, וראה שם את הכלים שהיו הרשעים מהאינקוויזיציה מענים בהם את היהודים כדי שיעזבו את הדת ויכפרו באל חי. תסמנה שערות ראש. ולמרות כל זאת, למרות כל העינויים המרים ממוות, למרות ששברו וריסקו את גופם, לא עלה בידם, ועלו היהודים במקוד מתוך קריאה כי ה' הוא האלהים. מתוך 'עלינו לשבח' ומתוך 'אדון עולם' עלתה נשמתם השמימה. הי"ד.

ראה השטן שעוברים דורות ודורי דורות ולא עולה בידו, וככל שהוא מוסיף עוד ועוד גזירות קשות על ישראל ומרבה עליהם רדיפות, הם אינם עוזבים את התורה. בזמן מרד הקוזקים (גזירות ת"ח ת"ט) היו גזירות בארצות חוץ לארץ והרגו יהודים רבים, כרבע מליון קדושים, במיתות משונות. לכל אלו נתנו את האפשרות לעזוב את היהדות ולהציל את נפשותם לשלל, אבל הם מסרו נפש על קדושת ה' יתברך ובחרו למות במיתה משונה, ובלבד שלא לכפור בשם ה' ב"ה. ואז תקנו את יום כ' בסיון ליום תענית ויום תפילה ותחנון לפני ה', וכמו שמובא במגן אברהם (סימן תצ"ג סק"ו, וע"ש סימן תקס"ח סק"י וסימן תק"פ ססק"ט).

אלפים שנה של גזירות ורדיפות איומות עברו על כלל ישראל, ולא עלה בידו של השטן. בא השטן ואומר, אם לא הולך לי בדרך הזו - אשנה את הגישה. לא עוד רוח סער וסופה, כי אם מכאן ואילך יהיה 'אביב העמים', השמש תזרח, ותהיה חמימות מצד האומות אל ישראל. כאן התחילה הפרצה. בזמן הקדום, כשכלל ישראל היה למשיסה תחת האומות, היה חוק בחוקות הגוים שכן ישראל שישא גויה, אחת דינו להמית. מי יאבד את חייו? - וזה שמר על ישראל. אבל כשהשטן שינה את הגישה והביא לכלל ישראל את המתקנות ואת התחושה שהכל כשר, הכי טוב והכי נעים, או אז התחילו הבקעים והפרצות.

הוא שאמר הכתוב 'בינו שנות דור ודור', עלינו להסתכל על מהלך הדורות, ולהקיש מזה לזמננו אנו. כל האומה כולה לעצמה, וכל אחד לעצמו ולחיי הפרטיים. אנחנו צריכים להתבונן ולראות מה עשה כלל ישראל כשהיה בתקופה כזו, ומה עשו מנהיגי העדה, גדולי ישראל, שידעו להנהיג נכונה את הספינה המטלטלת באותם התקופות הקשות, ונלמד מהם גם אנחנו.

יצרו של אדם מתחדש ומתגבר עליו בכל יום ויום

אמרו רבותינו (קדושין ל:), יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום ויום. ולשון שני יש בגמרא, שיצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ויום. מה ההבדל בין 'מתגבר' ל'מתחדש'!?

'מתגבר' עליו בכל יום ויום, הכוונה כי גם אם נצחת את היצר הרע יום אחד, לא בהכרח שתנצח אותו גם מחר. מחר הוא 'יתגבר', הוא יהיה חזק עוד יותר. למה? - נקח דוגמא מאחד שהיה רגיל בעישון סיגריות. יום אחד החליט שיותר הוא לא מעשן. בשעה הראשונה שהוא לא מעשן, הוא שמח וטופח לעצמו על השכם 'אני גבור. אני יכול להחליט משהו ולקיים אותו עד הסוף'... בשעה השניה הנסיון יותר קשה מהשעה הראשונה, כי מצטרף לנסיון של השעה הזו גם השעה הקודמת, הראשונה, שלא עישן בה. בשעה השלישית הנסיון עצום עוד יותר, כי כלול בו גם הנסיון של שתי השעות הקודמות... למחרת ואחרי יום ויומים, הנסיון עצום לאין ערוך, ואז האדם אומר 'אדעתא דיציאת נשמה לא

קבלת'... ואז הוא לא עומד בזה, ומעשן "תשלומים" בשביל כל השעות שעברו... ואכן מי שגבור ויודע שהבא להטהר מסייעין בידו ואם הוא מקבל על עצמו בקבלה גמורה ואמיתית להלחם ביצר הרע הקב"ה יעמוד לימינו בשעות הקשות ויעזור לו, אכן יוכל לנצח את היצר, אבל מי שיתייאש, יפול חלל.

זהו 'מתגבר', ויש גם 'מתחדש' עליו בכל יום'. והכוונה בזה היא, שהיצר הרע הוא ערמומי, ואם רואה שהאדם מצליח לעמוד כנגדו בנסיון אחד, הוא משנה את הגישה ומביא לאדם נסיון חדש ושונה. הוא שאמרנו, אחרי שהיצר ראה שלא הצליח בנסיון של ה'זרוע נטויה', של הרדיפות והשמדות שהביא לכלל ישראל, שינה וחדש את תחבולותיו, והביא לנו הפעם נסיון של 'סוכריה'. הוא מביא לנו כל מיני נסיונות העטופים בחמימות השמש ובמתקת מזוייפת.

תכלית העבודה היא להגיע אל הקדושה

הכלל הראשון במלחמה הוא 'הכר את האויב'. אנחנו צריכים להתבונן במה שעושה היצר, באיזו צורה הוא נלחם בנו, ואז נקיים את שציווה עלינו הפסוק 'בינו שנות דור ודור', נביט ונראה מהי דעת התורה על זמנים כאלו, ואיזו הדרך קיבל כלל ישראל להתמודד עם מצבים שכאלו, ואז נוכל להחזיר מלחמה שערה.

בפרשה: וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם.

רבותינו הרגישו שיש שוני בפרשה הזו משאר פרשות שבתורה. בדרך כלל כתוב 'וידבר ה' אל משה לאמר, צו את בני ישראל' או 'אמור אל בני ישראל', אבל כאן יש נוסח אחר: וידבר ה' אל משה לאמר **דבר אל כל עדת בני ישראל**, יש כאן ציווי לאסוף ולכנס את כל בני ישראל כולם, וכמו שאומר התרגום 'מליל עם כל כנישתא דבני ישראל', עם כל הכינוס של ישראל. מדוע? - מפרש רש"י: **דבר אל כל עדת בני ישראל** - מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלויים בה. היות והפרשה שלנו היא פרשה יסודית בתורה ויש בה חמישים ואחת מצוות ממצוותיה של תורה, צריכה הפרשה הזו להאמר בהקהל אל כל בני ישראל.

והציווי הראשון בפרשה הוא 'ואמרת אליהם קדושים תהיו'. המצוה המוטלת עלינו היא להיות קדושים. רבינו הרמח"ל בנה את ספרו מסילת ישרים, המסילה בה אדם צריך ללכת כדי לעלות ולהגיע אל הקב"ה, על המימרא של רבי פנחס בן יאיר במסכת עבודה זרה (כ:), ואשר תכליתה להביא את האדם לידי כך שיהיה קדוש. במימרא הזו יש הרבה פרטים, אבל בכללות יש בה שלוש חלקים. יש את החלק והענין של ה'צדיק', יש את החלק של

ה'חסיד', ויש את החלק של ה'קדוש'. הצדיק הוא זה שעושה את גדרי ההלכה, בלי לסטות ימין ושמאל, וכל מעשיו לפי ההלכה הפסוקה בשלחן ערוך. ה'חסיד', 'איזהו חסיד? – המתחסד עם קונו' (זהר הקדוש משפטים קי"ד ע"ב). הוא לא מסתפק בעשיית המצוות כפי שהם בספרי הפוסקים, אלא הוא מוסיף עוד מדעתו גם בלי ציווי מפורש, אחרי והוא משכיל ויודע מה רצון הקב"ה ממנו.

ההפרש בין הצדיק לבין החסיד הוא כמו ההבדל בין עבד לבן. העבד נאמן לאדונו ועושה את כל מה שהוא מבקש ממנו, אבל הוא עושה בדיוק את מה שאומר לו האדון, ואם אדונו לא אומר לו דבר ולא מצווה אותו כלום, יושב העבד בטל ולא עושה דבר. הבן לעומת זה, בגלל החיבה שיש לו לאביו, לא מחכה לשמוע את הציווי מאביו, וגם אם אביו לא אומר לו דבר הוא כבר מחפש את כל הדרכים וההשתדלויות להיטיב לו ולעשות את אשר לבו חפץ.

נקח דוגמא. ביום חורפי אחד חוזר האדון לביתו ואומר 'כל כך קר כאן'. מה אומר העבד?! – 'אתה צודק אדוני. מאד קר כאן, אבל מה נוכל לעשות?! מזג האויר היום אכן חורפי וקר'. בתשובה הזו יצא העבד ידי חובה. אבל כשאבא יחזור לבית ויאמר 'כמה קר כאן', ירוץ הבן לסגור את החלון, ידליק את התנור ויכין לאביו כוס תה חם. הוא ביקש זאת מידך?! – לא. אבל בן אוהב את אביו ודואג לו גם אם הוא לא ציווה אותו בפירוש.

החסיד הוא כמו בן לאביו. הוא אינו מחכה לשמוע את הציווי המפורש מה' יתברך, ומוסיף מדעתו כפי שהשכיל ולמד מדרכי התורה את רצון ה'.

אבל זה אינו מספיק. התורה מבקשת מאתנו 'קדושים תהיו', תתעלו ותבואו למדרגת הקדושה. ה'קדוש' כבר הנו בעל השגות, ויש לו קשר עם הקב"ה שקרוב למדרגת הנבואה. כמה קדושים עלינו להיות?! זאת גילו לנו רבותינו במדרש (ויקרא רבה כד, ט) שאלמלי דבריהם הם לא היינו יכולים להוציא זאת מן הפה, 'קדושים תהיו' – יכול כמוני?! תלמוד לומר 'כי קדוש אני ה' אלהיכם, קדושתני למעלה מקדושתכם'. רבותינו הבינו והשיגו בהקב"ה, והיה צד כזה 'יכול כמוני', שצריכים אנו להתקדש בקדושה נוראה כזו, אלא שתלמוד לומר שכמו קדושת הקב"ה אי אפשר להשיג. אבל מזה נוכל ללמוד כמה 'קדושה' מוטלת עלינו להשיג, לאין שיעור ולאין גבול, קרוב להקב"ה. ואם הצטוונו בזה, הווי אומר שזה אפשרי.

קדושים תהיו - פרושים תהיו

ואיך כל זה מתחיל?! איך אפשר להגיע לדרגת הקדושה?! – לשון רש"י: קדושים תהיו – פרושים תהיו מן העריות ומן העבירה. כך שיטת רש"י לפרש את הפסוק, כי בכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה. הדברים הללו חוצצים בין אדם לבין הקב"ה ואם הוא לקוי בהם אין לו יכולת להגיע להגיע אל הקדושה.

הרמב"ן מביא את לשון רש"י שכתב שקדושים תהיו הכוונה מן העריות ומן העבירה, אך הוא מעיר על זה: אבל בתורת כהנים ראיתי סתם, פרושים תהיו. רש"י מעצמו הבין בכוונת רבותינו שאמרו 'פרושים תהיו', שהמכוון הוא לפרישה מן העריות ומן העבירה, אבל, אומר הרמב"ן, אני לא ראיתי אלא שכתבו רבותינו בסתם 'פרושים תהיו'. וכך שנו שם, והתקדשתם והייתם קדושים אני ה' כשם שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם תהיו פרושים. ולפי דעתי, אומר הרמב"ן, אין הפרישות הזו לפרוש מן העריות כדברי רש"י, אבל הפרישות היא המוזכרת בכל מקום בתלמוד שבעליה נקראים פרושים.

והענין, כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים, בפרשה שלנו הוזהרנו על כל מיני איסורי ערווה, נשים שאסור לאדם לישא. וכיוצא בזה הוזהרנו על המאכלים האסורים, כמו שראינו בפרשה הקודמת, פרשת שמיני. אבל התירה התורה ביאת איש באשתו, שהרי מותר לאדם לישא אשה הראויה לו, וכן אכילת בשר ושתיין היין, לא אסרה התורה. אם אדם בודק ורואה שהבשר בהשגחה טובה, מותר לו לאכלו מן הדין.

אם כן, אומר הרמב"ן, ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזימה, ולהיות מסוכנאי יין ומזוללי בשר למזו וידבר כרצונו בכל הנבלות שלא הוזכר איסור זה בתורה, ובדבר הזה היצר הרע מוצא מקום לתפוס את כולם. כל אחד שאתה מנסה לדבר אתו על איזה מנהג רע שיש בידו, הדבר הראשון שהוא אומר לך זה: 'תראה לי איפה כתוב בתורה שזה אסור', כאילו אם באמת היה כתוב מפורש שאסור היה שומע לך ופורש... אם תשאל אחד 'למה אתה מנבל את הפה שלך', הוא יאמר לך: עברתי על כל המקרא שנים מקרא ואחד תרגום יחד עם רש"י, ולא מצאתי איפה כתוב שזה אסור'. והוא איננו יודע כמה העוון הזה מר, ובתנא דבי אליהו רבה (פט"ו) כתוב חידוש שאפילו גוי מוזהר על ניבול הפה, שהוא כאביזריהו דעריות. [ועיין בספר קהלת שלמה (מערכת א' ד"ב סע"ד) ובהסכמות שם ואכמ"ל].

זהו שאומר הרמב"ן, אדם יכול להיות בעל תאווה, לזלול בשר ולשתות יין ולדבר כרצונו, והוא אומר לך שאין איסור כזה, לא בשלחן ערוך ולא בנושאי כלים, והכל כשר למהדרין. ויהיה, אחד כזה, נבל ברשות התורה, וזה דבר שכל אחד יכול ליפול בזה. הרמב"ן להלן גם מפרש שזו הסיבה שבן סורר ומורה יוצא להריגה. ולכאורה, מה הטעם שבן סורר ומורה נהרג? הלא הוא רק ילד! נכון שהלך הילד הזה ואכל תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין, וכי בשביל זה מוציאים אותו לסקילה כאילו חילל שבת או עבד עבודה זרה?! אבל, אומר הרמב"ן, אכן כן. מפני שהילד הזה הוא נבל ברשות התורה, וחסר לו ב'קדושים תהיו'. האבן עזרא שם מוסיף שהבן סורר ומורה הזה הוא בגדר אפיקורס, שעושה עיקר מעניני העולם הזה.

אדם אומר לך, 'מה מפריע לך שאני שותה יין? אני רוצה לשתות יקב שלם. וכי איפה כתוב שזה אסור?! הכל בכשרות מהודרת עם משגיח צמוד, אני בכבודי ובעצמי... וכי יש

איסור בדבר'!? אכן כן. יש פה את המצוה החמורה הזו של 'קדושים תהיו', - 'פרושים תהיו'. אסור לך להיות נבל ברשות התורה, להיות בעל תאוה המשים את עניי העולם הזה עיקר.

ההשפעה הפסולה של הרחוב

בזמננו, זה הנגע שפושה בכל מקום. צא וראה ברחובה של עיר אלו חנויות פותחים חדשות לבקרים. וכי פותחים חנויות של ספרים?! - רק מסעדות ומזללות. כל המקומות האלו כשרים, עם שלוש חותמות... פעם ראיתי אחד שפתח מסעדה וקרא לה 'הבל הבלים', וגם זה משהו שהוא יודע ומודיע קבל עם ועדה מה התכלית של המסעדה שלו... אבל רוב המקומות הם לא כך, ואדרבה, קוראים למסעדות שלהם בשמות מושכים ומזמינים.

כאן היצר תופס לו מקום, וצריכים אנו לזכור כי יש לנו את הציווי הזה של 'קדושים תהיו' - פרושים תהיו'. אדם צריך לשאול את עצמו ולבחון, מה ההבדל בהנהגת החיים בינו לבין אדם שאינו שומר תורה ומצוות. אם בעיני מוזיקה ומנגינות, הלא אדם יכול היום לקנות קלטת עם חותמת, ולשמוע בה מנגינות באותו הסגנון בדיוק ששומעים גם במקומות אחרים? ואם אותם אנשים שאינם שומרים תורה ומצוות הולכים למקומות של אוכל ומוציאים שם לריק את זמנם ואת ממונם, הלא גם ברחובות שלנו זה כבר נמצא.

מאיפה זה מגיע אלינו?! הנביא בתרי עשר (ה, ה) אומר: **ועמך כמריבי כהן... וכשלת היום וכשל גם נביא עמך לילה**. מה כוונת הפסוק?! הנביא זועק ואומר, 'ועמך כמריבי כהן', העם בא וצועק על החכם 'למה אתה עושה כך, והלא אתה חכם ומורם מעם, ולא מתאים לך לעשות כך וכך', והעם איננו יודע שהוא אשם. מדוע? - 'וכשלת היום', אתה עושה את המעשים היותר מכוערים ביום, 'וכשל גם נביא עמך לילה', זה גורם שגם הנביא והחכם, המורם מעם, זה שלא יכול להכשל בפרהסיא, אף הוא 'כשל עמך לילה', הוא מקבל את ההשפעה השלילית מהרחוב ולמרות שהוא לא נכשל באור יום, הוא נכשל בלילה, בהחבא.

זה מה שקורה בזמננו, והיצר הרע מוצא לו עכשיו מקום להתגדר בדבר הזה. הוא מביא ומחדיר לתוכנו את ההשפעה העצומה של הרחוב. זה מתחיל אצל הגויים, אחר כך זה עובר לארץ ישראל, לאט לאט זה מגיע לרחוב שלנו ואז גם אצלנו יש ירידה. אם לא יעמדו

ב. כשאחד הולך היום לחתונה ויושב שם שעה או שעה וחצי, הראש שלו יכול להתפקע מריבוי הרעש והנגינות ששמים שם, ואם אחד שואל את חבריו 'מה שלומך' הוא עונה לו 'למה באת לפה'... השואל משיב לו 'וכן למר', ואז מתחיל בלגן גדול... סיפר לי אחד מהגדולים בדורנו שכשהוא התחתן לפני כשישים שנה פה בירושלים, לא היו בחתונתו אלא כשני מנינים של מוזמנים. ומה היתה התזמורת? הוא אומר שאם איננו טועה, הביאו חצי כינור... והיתה חתונה מעין עולם הבא. כיום, אמר לי אותו גדול, אני לא מסוגל להגיע לחתונה, ואם אני בא אני מוכרח לצאת אחרי שתי דקות, לרוב הרעש הנורא שיש שם.

ויעשו סייגים בדברים הללו, עוד לא ירחק היום וכבר יהיה ניתן להשיג את 'אופנת פריז' כולה בהכשר בית דין.

כל אשר נוסף העולם ישוב - נוסף השכל חורבן

בחובת הלבבות¹ (שער הפרישות פרק ב') כותב רבינו בחיי על אותם אנשים שחסר להם במצוה הזו של 'קדושים תהיו', וזה לשונו: וכל אשר רחקו מאור האמת אשר נפרד מהם בחברת היצר אשר ידעו, 'ידעו' לשון חיבור וקרבה, כלומר - האנשים שהתחברו ליצר והתרחקו מאור האמת, התאככה האפלה עליהם, נמצאים הם בתוך אפלה, ולא סתם אפלה אלא 'התאככה האפלה', בא להם גם אובך, בבחינת אפלה על אפלה, וגדל העולם בלבם, המשיכה לקניני העולם הזה תפסה את לבם ומשכה אותם, ולא ידעו אלו שהעולם הזה הוא נחלת עשיו ולא נחלת יעקב. ויין חוזקו בעיניהם, נהיה העולם יפה בעיניהם, ויושיבו אותו - בהחרב שכלם. אם אתה רוצה ביישוב העולם ובקניני העולם הזה, דע מה נחרב לך, 'בהחרב שכלם'.

אומר רבינו בחיי, דע לך יסוד. כל אשר נוסף העולם ישוב - נוסף השכל חורבן. כשאדם מוסיף בעצמו יותר עניני העולם הזה, הוא דואג שהבית שלו יראה יותר יפה ויותר משובח וכיוצא בזה, ידע נאמנה שכל מה שהוא מוסיף ישוב בעולם הזה, 'נוסף השכל חורבן'. כשאתה הולך ומשיג עוד איזה דבר בעולם הזה, דע שזה בא על חשבון דבר אחר, על חשבון השכל של האדם, מה שמבדיל אותו מן הבהמה ומן החיה.

ג. בשער הספר כתוב 'ספר חובת הלבבות מאת רבינו בחיי הדיין הספרדי רבי יוסף זצ"ל'. גם מהדברים האלו הכתובים בשער הספר, יש לנו מה ללמוד.

בדרך כלל, בשערי הספרים והחיבורים שאנו מכירים, לא כתוב דבר על פעלו של המחבר. אדם שפותח את ספר 'שערי תשובה' של רבינו יונה, יראה שכתוב שם שהיה ראש ישיבה? הלא רבינו יונה היה מגדולי דורו וראש ישיבה גדולה, והיה רבו של הרשב"א שהוא מ'עמודי עולם' כמו שכתב מרן הבית יוסף ביורה דעה (סימן ק"י ע"ש, וסימן קט"ו), ושי'סברתו של הרשב"א שקולה כסברת רוב הפוסקים' כמו שכתב מוהרשד"ם בכמה מקומות (חו"מ ס"ס מ"ג וסימן קע"ד ועוד). וכי כתוב בשער הספר של שערי תשובה משהו מזה? - לא. בכל החיבורים רק כתוב בשער הספר את שם המחבר, ותו לא. אם כן, מדוע כאן בשער הספר חובת הלבבות נכתב שהיה דיין?

אבל הענין הוא, כי רבינו בחיי בספרו חובת הלבבות מדבר עם האדם בלשון חיבה, 'שמע אחי', וכדומה, ויכול אדם לחשוב שאת החיבור הזה כתב יהודי זקן ונחמד, שאתה יכול לבחור אם לשמוע לו אם לא. לכן הדבר הזה נכתב בשער הספר, להודיע לך שאת החיבור הזה כתב דיין, ולא סתם דיין, מלפני כאלף שנים, מזמן רבותינו הראשונים עוד קודם הרמב"ם, וכל מה שנכתב בספר הזה נכתב על ידי דיין להלכה ולמעשה, ולא תוכל לומר שהדברים האלו הם הנהגות טובות למי שחפץ בהם בלבד.

עד אשר חשבו דרכו הרעה כי היא הטובה. אותם האנשים הללו שנמשכו אחרי קניי העולם הזה ועל ידי זה אבדו את שכלם, התרחקו כל כך מן הדעת הישרה עד שטועים הם לחשוב שדרכו הרעה של היצר הרע היא הדרך הטובה והישרה, ותעוהו - כי היא הישרה, ושמוהו לחוק ולמוסר ויורישו אותו האבות את בניהם. בשעה שהם שכיב מרע, הם קוראים לבנים שלהם ומצווים אותם אחריהם, בני, הלא 'אין אדם מת וחצי תאוותו בידו' (קהלת רבה ג, יב), אנחנו לא הספקנו להשיג את כל העולם הזה כפי שרצינו, ולכן מה שראיתם אצלנו תעשו גם אתם, ואם תוכלו להוסיף עוד ולהשלים גם את החלק שלנו בקניי העולם הזה, מה טוב.

האנשים הללו שחסר להם ב'פרושים תהיו', יכולים לרדת ולרדת, עד שיהיו עושים בטניהם אלהיהם, ותורתם מלבושיהם ומוסרם חיוק משכניהם, תועים במצולות הסכלות שבים במרוצת העצלה עמוסים במעמסות התאוות. האנשים הללו הפכו את הבטן שלהם להיות להם לאלוה, ואותה הם מחשיבים מן הכל. וכמו שכתב הפלא יועץ (ערך אכילה, וערך זולל, וערך מותרות), שיש אנשים שהם בבחינת 'הולך על גחון', יען הכרס שלהם היא העיקר ומרכז הכובד. הם מגיעים אל חנות ומבררים: 'כשר?!' ואם זה כשר, נכנסים וצוללים אל תוך הצלחת. סבורים הם שאין עוון בדבר, 'וכי יש איסור לאכול?!' - 'עושים הם בטניהם אלהיהם'.

'ותורתם מלבושיהם', בכל שני וחמישי, תלך ותראה אותם כשהם נכנסים לחנויות של הלבשה, הסוג השני של החנויות שנפתחות היום בזה אחר זה... החזון איש זצ"ל, הספיקה לו חליפה של שבת לתשע עשרה שנה, אבל יש אנשים היום שבכל שני וחמישי צריכים לקנות נעלים או בגדים חדשים, עד שאין להם מקום בבית לאחסן את כל הבגדים ולכן בערב פסח זורקים הכל...

'ומוסרם - חיוק משכניהם', הם דואגים לכל פרט ופרט בבית שלהם שיהיה על הצד היותר טוב, ומצרים על כל ענין קטן שלא מוצא חן בעיניהם ולא מושלם מספיק. וכמו שאחד אמר לי, 'מה חסרון יש שכשאתה הולך לישון יהיו שלושה מאווררים כנגדי, אחד כנגד הראש, השני כנגד הרגלים, והשלישי כנגד הכרס'... והם שואלים אותך 'איפה כתוב שאסור?!' ובאמת צודקים הם, לא כתוב בשום מקום שאסור לשפץ את הבית כל שנה, ולא תמצא לאף אחד ממוני המצוות שיכתוב שיש איסור להפעיל שלושה מאווררים, אבל זה אכן כן כתוב! זה כתוב בפסוק שלנו שמצווה אותנו 'קדושים תהיו' - פרושים תהיו! אתה באמת צריך את כל זה?! אביך היה לו את כל זה? אתה בעצמך לפני עשרים שנה היה לך את זה?! לא היה לך וגם לא היית צריך את זה. רק עכשיו אחרי שנפרצה הפרצה והושפעת מהאוירה ברחוב, כל מה שתאכל וכל מה שתשתה וכל מה שתקח לך עוד ועוד מעניי העולם הזה, לא יספק אותך ולא תהיה שבע ממנו. לכן העולם הזה דומה למי ששותה מים מלוחים, שנדמה לו לשותה שמרווה אבל נהיה צמא יותר, כמו שאמר הגר"א זצ"ל באגרתו הקדושה והמופלאה זצ"ל.

ובפרט אם יש לאותו אחד עזר כנגדו תרתי משמע, הן אותה אחת שבביתו, והן זו של השכן שלו, שמסתכלות זו על זו ואומרות 'אם יש לשכנה שלי, גם אני צריכה שיהיה לי בית יפה', בבחינת 'כזה ראה וקדש', ועושות ביניהן תחרות מי קונה יותר מהעולם הזה.

זה המהלך החדש של היצר הרע, בשנים האלו. הוא מרעיף עלינו את עניי העולם הזה, כשהכל 'כשר'. אם אתה הולך ולוקח הכל, מה ביןך לבין אדם שאינו שומר תורה ומצוות?! שניכם אוכלים וזוללים הכל, שניכם קונים בגדים חדשות לבקרים, ואם כן איזה הפרש והבדל נותר ביניכם?! כל מה שיש לו, גם אתה משיג ב'כשר'. היום ראיתי מודעה ברחוב וכך כתוב בה: 'נסיעה לבית מלון בטורקיה, לדתיים בלבד'... גם את זה יש לך היום להשיג... לפני שלוש מאות וארבע מאות שנה כל מרכז התורה היה בטורקיה והיה שם את בית דינו של המשנה למלך, המחנה אפרים והמהרי"ט. כיום מה יש שם?! בשביל מה יש לדתיים שומרי תורה ומצוות לנסוע לשם?!

המודעה הזו היא בשבילנו קנה מידה, לראות איפה אנחנו נמצאים. זו ההוכחה שחסר לנו ב'קדושים תהיו'. ואל לנו לומר שככה זה רק ברחוב, ולא אצלנו, כי כשהרחוב יורד גם אנחנו יורדים. 'וכשלת היום, וכשל גם נביא עמך לילה', גם הנביא שפרוש קצת מעניי העולם הזה ויש לו קשר עם הקב"ה, גם הוא מושפע בהכרח מהירידה הכללית וגם הוא יורד ממעלתו.

בחג האחרון נתקלתי במודעה שמכריזה ומפרסמת על סרטים בכשרות איזה רב. אין גבול עד כמה אפשר לרדת. וכי עבר רב וראה את הסרט הזה?! עלינו לדעת בבירור, כי כמו שבמצוה הזו של 'קדושים תהיו' אדם יכול להתקדש בקדושה עילאית נוראה, אשר כמו שראינו בדברי רבותינו היה צד כזה של 'יכול כמוני', כנגד זה אפשר גם לרדת לאין גבול, לשאול תחתית ולמדרגה התחתונה.

מה עלינו לעשות?! תפקידנו בעת הזו 'להיות כל איש שורר בביתו'. כל אחד תפקידו להשגיח ולראות שלא נפרצים אצלו פרצות ולא חודרת השפעת הרחוב אל תוך ביתו. אדם צריך לבדוק ולראות איך אשתו הולכת ואיך הולכות בנות ביתו, ועליו לדבר ולחזק את הענינים הטעונים חיזוק. אי אפשר להתעלם מזה, כי הרחוב הולך ויורד עוד ועוד, ואם אדם לא יטכס עצה ולא ידבר ויעורר את עצמו ואת אנשי ביתו על הדבר, בהכרח שיושפע הוא וביתו.

ומסיים החובת הלבבות במשפט מבהיל: **ומבקשים גמול העובדים כמעשי העובדים**. האנשים הללו הם 'עובדים', עבריינים, אבל הם מבקשים גמול כמעשי העובדים. ומדרגת הצדיקים **במנהגי הרשעים**, הם עושים מעשים שמתאימים לרשעים, אבל מבקשים לקבל את מדרגות הצדיקים, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (סוטה כב:): **עושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס**. האדם הזה שהוא נבל ברשות התורה ונוהג במנהגים המגונים האלו שהזכרנו, עוד

סבור שטוב הוא עושה, ומבקש לקבל גמול טוב לפניו. איך יכול להיות? – כי כמו שראינו, בריבוי התאוות הוא איבד את שכלו ואת דעתו, והוא חושב את עצמו לצדיק ולבעל מעלה.

על כל אחד לבחון אם איננו כגדר נבל ברשות התורה

זו המכה בזמן שלנו, כשהיצר מביא לאדם את כל מה שהוא רוצה בעטיפה של כשרות, ומנסה להפוך אותו להיות נבל ברשות התורה. כל אחד ואחד צריך לבדוק את עצמו, ולא להתאים את הדברים האלו לחברים שלו... יש אחד שכשרואה את הדברים האלו של חובת הלבבות, הוא אומר: 'כמה שהדברים האלו נכונים. חבר פלוני שלי עושה את בטנו אלהיו, וחבר אלמוני עושה את תורתו מלבשו', וכן הלאה, ואת עצמו הוציא מן הכלל... אל תחפש אצל חברים שלך ותבדוק אותם, אלא תפשפש ותמשמש בעצמך. תבדוק אם חלילה אתה נמצא גם כן במהלך הזה של 'נבל ברשות התורה', שעושה עיקר את העולם הזה, העולם שחולף ועובר ואיננו.

רבינו החפץ חיים זצ"ל היה אומר, הנה שלמה המלך היה החכם מכל אדם, וכבר בגיל שנים עשרה קיבל נבואה. ספר קהלת היה הספר שהוא כתב בזמן מלכותו, כאשר לא היה חסר לו דבר וכל מה שהוא רצה היה לו בעושר גדול, וכמו שאומר הכתוב (מלכים א, י כא) 'אין כסף נחשב בימי שלמה מאומה', ולמדו מזה רבותינו (מדרש שיר השירים רבה פ"א ס"י, ותנחומא פרשת אחרי מות ס"א ועוד) שגם את המשקולות עשו מזהב. כשאדם היה קונה תפוחי אדמה בשוק, היו שוקלים לו אותם במשקולות של זהב... ושלמה המלך בספר קהלת אומר עשרים וארבע עתים, זה כנגד זה. 'עת לבכות ועת לשחוק ועת ספוד ועת לרקוד', 'עת לכנוס אבנים ועת להשליך אבנים', וכן הלאה. אחד מהם הוא: 'עת ללדת ועת למות'.

שאל החפץ חיים זצ"ל (הובא בספר חפץ חיים על התורה פרשת בלק דף ר"ג), הלא כל עת מכון כנגד עת ההפוך ממנו, ואם יש 'עת למות', היכן הוא ה'עת לחיות'?! אלא, אמר החפץ חיים, שאין זמן לחיות. מיד אחרי שאדם נולד, הוא כבר מת. הזמן טס וחולף מהר יותר ממה שאתה חושב, ואתה צריך לבדוק ולבחון על מה אתה מוציא את הזמן, ואיך אתה מנצל אותו. על עשיית בטן לאלהיך?! על הבית שלך? לו יהי שתעשה את הבית שלך ארמון פאר, וכי תקח אותו אלי קבר?!

אנחנו צריכים לדעת בבירור, כי אי אפשר שיהיו שני הדברים האלו הולכים ביחד. או שאתה מבזבז את זמנך לריק ומאבד את שכלך ואת חלקך לעולם הבא, או שאתה בז לעולם הזה ובוחר בחיי הנצח. וכך כותב הרמב"ם על אותו אחד שרוצה להצליח בעניי הרוחניות שלו ורוצה להתעלות בעבודת ה', שהדבר הראשון שהוא צריך למעט בו זו אכילה ושתייה. ואמרו התוספות (כתובות קד.) בשם המדרש 'עד שאדם מבקש שיכנסו דברי תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו. מדוע? – מפני שאכילה ושתייה סותרים את קניי

התורה. ואדרבה, כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל (אבות ו, ה).

וכך לימד אותנו דוד המלך (תהלים מ, ט): 'לעשות רצונך אלהי חפצתי ותורתך בתוך מעי'. אינו אומר 'תורתך בתוך לבי' או 'תורתך בתוך ראשי', מפני שזה פשיטא. בא דוד המלך ואומר, גם המעיים שהוא המקום היותר גשמי שיש באדם ורק אכילה ושתייה יש שם, גם את המקום הזה הפכתי להיות משכן לתורה. ואם זו היתה דרגתו של דוד המלך, לכל הפחות גם אנחנו צריכים לרצות את זה ולשאוף לדבר הזה, ולהשתדל להוסיף קדושה אפילו במעט, לפי ערכנו.

וכך אמרו רבותינו (יומא לט.), כל המקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, מקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, מקדש עצמו בעולם הזה מקדשין אותו לעולם הבא. ולהיפך – מי שמטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה חלילה. אם אנחנו נוסיף מעט קדושה מעצמנו, הקב"ה ישפיע עלינו קדושה יתירה.

חינוך בני הבית מה עיקר ומה טפל

באמת, במשנה ברורה (סימן תקע"א אות ב') הביא את דברי הראב"ד, שאדם שבאמצע סעודתו מושך את עצמו מהאכילה, נחשב לו הדבר בשמים כאילו התענה. [וראה דברי רבינו שליט"א בספר שובי השולמית ח"י (סימן ל') עש"ב]. ואמנם, כמו שהזכרנו, יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום ויום בכל מיני אופנים ותחבולות, ואם היצר רואה אחד כזה שמושך ידו מאכילתו הוא לא מתייאש, ויש אחד כזה שאם מפסיק את הארוחה שלו ונשאר רעב, הולך ואוכל את חבר שלו כתחליף... אחד כזה עדיף יותר שיאכל וישבע, ולא יאכל את חבר שלו... כלל הדברים שאדם צריך להיות בר דעת ולכלכל את מעשיו בתבונה, ואם הוא מושך את עצמו מאכילתו לשם שמים ולא נכשל במקום אחר, גדולה מעלתו.

מי שנוהג כך הוא בעל מדרגה, אבל גם אם אדם לא נוהג בתענית הראב"ד, ואוכל כפי רצונו ושבעו, לכל הפחות עליו לדעת ולדאוג שלא להפוך את האכילה לעיקר, ולא יהיה מאותם שבדקים כל הזמן מה התחדש בתחום ומה עוד אפשר להשיג, וכיוצא בזה.

לא מזמן הייתי בבית של אדם שנקרא חרדי, ונבהלתי. בכל פינה וזווית עמד אילן או עציץ. הבית שלו היה נראה כמו יער, עד שחפשתי את הקופים ואת הדובים... אצלו זה עיקר העיקרים, יש לו גידולי חורף וגידולי קיץ, ועוד הוא הוסיף שם גם אקווריום גדול עם לווייתן... הלוואי והיו לו ספרים כמו שהיו לו עציצים. ואמנם לפעמים הילדים צריכים את זה ורוצים להשתעשע, אבל אי אפשר לעשות את זה לעיקר. אנחנו צריכים לדעת מהו טפל ומהו עיקר.

אולי זה מקרה אחד שלא מעיד על הכלל, אבל אין ספק שההשפעה של הרחוב בדברים האלו של ה'נבל ברשות התורה' חודרים ומשפיעים, ואנחנו צריכים למסור נפש ולעמוד

על המשמר שלא נכנס לגדר הזה. וכי ראינו לרבותינו ואבותינו שכך גדלו, באווירה כזו של תאוות וקנייני העולם הזה?!

המשגיח רבי יחזקאל לוונשטיין זצ"ל היה אומר, יש אחד שרוצה שהבן שלו יהיה בן תורה ותלמיד חכם. וכי זה בא בקלות? בשביל שאדם יזכה שהבן שלו יתעבד לאילנא ברברא, הוא צריך להרבות בבכיה ובתחנונים להקב"ה שיעזור לו בזה. רבינו החפץ חיים זצ"ל מוצא פעם את ספר התהלים של אמא שלו, וכשראה את זה עמד ובכה בכיות נוראות. שאלו אותו 'כבוד הרב, מצאת את ספר התהלים של אמא שלך, אבל למה אתה בוכה?' אמר להם החפץ חיים, אתם יודעים כמה דמעות ספוגים בדפים האלו, מהבכיות של אמא שלי שאצא בן תורה?! כמה תעניות בה"ב היו עושים אבותינו כדי שהבנים יצאו בני תורה, והיום כשאדם שומע על תעניות בה"ב הוא כבר נעשה רעב...

אמר המשגיח, אם אתה רוצה שהבן שלך יהיה בן תורה, כבר מקטנות אתה צריך לעבוד על זה. יש אנשים שקונים לבן שלהם צעצועים רבים ולא רואים בזה שום פסול, וכי מה הבעיה בזה?! איפה כתוב שאסור? ... אבל, אמר המשגיח, אם אתה קונה לבן שלך סוס, תזהר שהוא לא יצא עגלון... אין ספק שלפעמים צריך לקנות לילד מה שהוא צריך, אבל תזכור היטב שהילד שומע רואה וקולט מה חשוב בבית. אם אתה קונה לו איזה צעצוע אבל מעביר את המסר שזה לא העיקר, ניחא. אבל אם הילד רואה את האבא מדבר עם אמא על המשכורת ועל מה שחסר בבית, על טיולים כאן וטיולים שם, הוא מבין שזה העיקר בחיים.

כלל הדברים, שאדם צריך להיות בר דעת. לפעמים יש צורך בעולם הזה, וכמו שהיה כמה פעמים אצל החזון איש שבא אליו משהו והוא היה אומר לו, 'תפסיק ללמוד כמה ימים, ותסע לים. הגוף שלך עייף ואתה צריך לנוח'. אבל זה דבר שצריך שאלת חכם, ואל לו לאדם לפסוק לעצמו בקלות לקחת קנינים מהעולם הזה. יש אחד שבא ואומר 'כבר שנה שלימה שאני קורא חק לישראל, נעשיתי עייף ואני צריך לנסוע לים'... לא על זה דיבר החזון איש, אלא על אותם אלו שמייגעים את מוחם ביגיעה עצומה על התורה, ואלו לפעמים צריכים לקחת מנוחה כדי לשמור על גופם.

ואין לך אדם שלא צריך זהירות בדבר הזה. לכן הפסוק צווח ואומר 'דבר אל כל עדת ישראל', בכינוס כל בני ישראל כולם, כי אין לך משהו שיוצא מן הכלל. והדיבור הראשון הוא: 'קדושים תהיו - פרושים תהיו'. וזו היא המצוה שנוהגת בזמן הזה יותר משאר הזמנים.

עסק התורה מוסיף שכל באדם ומיישר את דרכו

בספר שיחות מוסר של הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, כותב שיש שני דברים שיכולים לעמוד לנו כנגד המכה הזו.

הדבר הראשון הוא עמל התורה. כשאדם יושב ועמל על התורה הקדושה, הוא בונה את שכלו ומתקן את דעתו, וממילא העולם הזה נחרב אצלו. כי כמו שאמר רבינו בחיי, שני הדברים הללו הם שקולים במאזנים זה כנגד זה. אם אתה קונה עוד ועוד מקניני העולם הזה נחרב השכל, אבל אם אתה בונה את השכל, נחרב העולם הזה. כשאדם יושב ועמל על התורה וסופג בעצמו את הקדושה, לא יעניין אותו כל העולם הזה, וגם אם תציע לו כל חללי עלמא הוא יבז לזה ויאמר, 'וכי מה ערך יש לי בכל ההנאות ובכל התאוות האלו, והלא את הטרקלין אני צריך ולא את הפרוזדור'.

אחד שקצת עמל בתורה ומיישר על ידה את דעתו, מתרחק מכל עניני האכילה ולא מוצא בה שום טעם וענין, וכמו שכתב המסילת ישרים שכל מי שיש דעת בקדקדו יראה שכל תאות האכילה שהרבה אנשים להוטים אחריה, היא מאוסה וזמנית כל כך, שפלא על מי שעוסק בה בכלל. הרי ההנאה שיש לאדם מהאכילה שלו היא רק בזמן שהמאכל נמצא בין הפה שלו לבית הבליעה, ומהרגע שלעם את המאכל ובלע אותו אין לו שום נפקא מינה במה שאכל, אם אכל מאכלי מלכים בשר מפוטם ומשובח, או פת קיבר ובצל. על הרגעים הספורים האלו של ההנאה המזערית והאפסית הזו, צריכים לטרוח כל כך, לבזבז זמן וממון, ולהשטף בתאוה הזו?! ובאמת זה לא רק בהנאת האכילה כך, וכל מי שיתבונן יראה שכל ההנאות שהיצר מציע לאדם בעולם הזה וכל התאוות שהוא מושך את לבו של אדם אחריהם, אינם אלא זמן אפסי ממש. איך יתכן שאדם הולך ונותן את ממונו ואת חייו בעבור זה, בעבור כמה רגעים של הנאה?! ולו יהי שזה כשר, אבל ה'קדושים תהיו' להיכן הלך?!

אין זה אלא כי היצר מאבד לאדם את דעתו ואת שכלו. אבל מי שדבוק בתורה הקדושה הדעת שלו מתיישרת, ואז הוא רואה נכוחה את כל העולם הזה בכל עליבותו ואפסיותו.

ראיתי מעשה על גדול אחד שאמר, 'גם אני רוצה כמו כולם לזכות לחיי העולם הבא. אבל אתם יודעים מה אני רוצה שיהיה לי בעולם הבא? – דף גמרא וכוס תה... מעבר לזה אני לא צריך כלום'. ובאמת כך היה בדורות שעברו, שהסתפקו בדף גמרא ולחם שחור כדי קיום הגוף, ולא היה להם בכלל רצון ליותר מזה מעניני העולם הזה, כי התורה מחנכת ומיישרת את האדם, ומזכירה לו את ייעודו ואת תכליתו.

הלימוד והזהירות בעניני הקדושה

הדבר השני הוא הלימוד בענינים הללו, בעניני הקדושה. הפלא יועץ כותב (ערך קדושה): קדושת האדם תלוי בשמירה מכל חטא, במחשבה בדיבור ובמעשה, ובפרט, כמו שאומר רש"י, במקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה. והנה עכשיו מתקרבים ימי הקיץ, ואדם צריך לקיים את העצה של הגאון רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל, לעמוד לפני היציאה מהבית

ולשטוח תפילה לפני הבורא, 'רבונו של עולם, אני עומד לצאת עכשיו אל הרחוב, אל שדה מוקשים, אנא ממך תעזור לי שלא אכשל'.

בדורות שעברו הרחוב בירושלים היה רחוב של קדושה וצניעות. לפני שנים באו צרות של רעב ובצורת על אנשי היישוב, ואז עמדו חכמי ירושלים גדולי ארץ, הלא המה הפרי חדש ועוד, והתקינו תקנות. תחילת התקנות היו בעניני קדושה, כגון, ששום אשה לא תלך למאפיה לקנות לחם. אם אתה רעב, תלך בעצמך לקנות לחם, אבל אל תשלח את אשתך למאפיה, ואז חלילה יהיה מקום בתערובת אנשים ונשים. התקנה השנייה היתה, שלא תשב אשה בחלון זה ותדבר עם חברתה שבחלון שכנגדה. פעם הרחובות בירושלים היו צרים, והיו יושבות שתי נשים בבתיהם ומדברות דרך החלונות, ואלו שעוברים למטה שומעים את הכל. זה לא מתאים, שהרי 'כל כבודה בת מלך פנימה', ואם את רוצה תלכי לבית של חברתך ותדברו שמה. זו היתה המציאות בזמנם. ועוד תקנו שם, שכל אחד שלא נשא אשה מגיל עשרים ועד גיל ששים, לא יגור בירושלים. היכן יגור?! – במוצא או באבו גוש... אבל בירושלים אי אפשר שיגורו אנשים כאלו. נתנו איזה זמן, של חצי שנה או שנה שיוכלו לישא אשה, והיה לאחר מכן מי שלא נשא אשה בזמן הקצוב יצא חוצה לעיר.

מדוע? – מפני ש'אלהיהם של אלה שונא זימה' (סנהדרין קו). ואם רואים צרות באות על הציבור, בראש ובראשונה זה סימן שיש זימה. כך זה היה בזמנם, ועל אחת כמה וכמה בזמננו, שאנחנו יודעים מה שנעשה ואנחנו רואים כמה צרות באות על הציבור רח"ל, אשר אין יום שאין קללתו מרובה מחבירו כפשוטו ממש.

התפקיד של האדם הוא לקדש את עצמו, את עיניו ואת לבו, שהם שני סרסורי עבירה. ואם יקדש עצמו, אומר הפלא יועץ, ממילא יוכה לסדר קדושה ויתקדש כל גופו, וזהו פשט הכתוב ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם למען תזכרו... והייתם קדושים לאלהיכם'.

אנחנו נמצאים בדור קשה שהנסיונות בו עצומים, והמשגיח רבי ירוחם ממיר זצ"ל היה אומר שהנסיונות שיש בדור שלנו הם נסיונות גדולים אשר לא היו כמותם בדורות שלפנים, ואפילו בדור המבול, אמר רבי ירוחם, לא היו נסיונות כמו שיש בדור שלנו. הן בעניני המינות והאפיקורסות, כמו שאתה יכול למצוא בכל מקום אנשים שמדברים על כחם ועוצם ידם, והן בעניני הקדושה שאם אדם רוצה להתקדש הוא צריך לשמור על עצמו בשמירה מעולה, ללכת ברחובות צדיים, בשעות שאין הרבה ברחוב, וכיוצא. ואם אדם מקדש עצמו מלמטה מקדשים אותו מלמעלה, מקדש עצמו מעט, מקדשין אותו הרבה. תפקידנו הוא לתת את הדעת על הדברים האלו, והבא ליטהר מסייען אותו, דהיינו השי"ת יעזרנו וישלח מלאכים קדושים לעזור ולסייעו (חרדים פרק ע' ושבת מוסר פרק כ"ג). ה' יהיה בעזרנו אמן.

חידושי תורה לפרשת אחרי מות

א. בענין כמעשה ארץ מצרים וארץ כנען לא תעשו

תש"ע.

ויקרא (י"ח ג'): "כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו, וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו, ובחקתיהם לא תלכו".

ופירש רש"י ז"ל: "כמעשה ארץ מצרים, מגיד שמעשיהם של מצריים ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות, ואותו מקום שישבו בו ישראל מקולקל מן הכל".

ובתב הרמב"ן ז"ל דברים (י"ז ט"ז) על הפסוק רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה: "וטעם המצות הזאת, מפני שהיו המצרים והכנענים רעים וחטאים לה' מאד, כמו שאמר כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען וגו', והנה רצה ה' שלא ילמדו ישראל ממעשיהם, והכרית בכנענים כל נשמה ואמר לא ישבו בארצך, והזהיר במצרים שלא נשב אנחנו בארצם", וכן הוא בדברי רבינו בחיי ז"ל שם.

ומקור דברי רש"י ז"ל הם מדברי רז"ל מהספרא והובא בילקוט שמעוני שם (רמז תקפ"ו): "וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם. אני ה' שאמרתי והיה העולם [אני דיין] אני מלא רחמים. אני דיין להיפרע ונאמן לשלם שכר, אני הוא שפרעתי מדור המבול ומאנשי סדום ומן המצרים, ועתיד ליפרע מכם אם תעשו כמעשיהם.

ומנין שלא היתה אומה באומות שהתעיבו מעשיהם יותר מן המצריים, תלמוד לומר כמעשה ארץ מצרים לא תעשו. ומנין לדור אחרון שהתעיבו מעשיהם יותר מכולם, תלמוד לומר כמעשה ארץ מצרים לא תעשו. ומנין למקום שישבו בו ישראל שהתעיבו מעשיהם יותר מכולם, תלמוד לומר אשר ישבתם בה לא תעשו. ומנין שישבתם של ישראל גרמה להם לכל המעשים הללו, תלמוד לומר אשר ישבתם בה לא תעשו. ומנין שלא היתה אומה באומות שהתעיבו מעשיהם יותר מן הכנענים, תלמוד לומר וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו. ומנין שהדור האחרון התעיבו מעשיהם יותר מכולן, תלמוד לומר וכמעשה ארץ כנען לא תעשו. ומנין מקום שבאו בו ישראל וכבשו התעיבו מעשיהם מן הכל, תלמוד לומר אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו. ומנין שביאתן של ישראל גרמה את כל המעשים האלו, תלמוד לומר אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו" עד כאן דברי הספרא, ועיין בדברי הרא"ם ז"ל על פירוש רש"י שם.

וראיתי בספר כלי יקר ויקרא שם שכתב: "כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה וגו', לרבותא נקט אשר ישבתם בה, וכן אשר אני מביא אתכם שמה, כי מסתמא יוסף בירר לאחיו ולבית אביו המקום שאינו מקולקל כל כך כדי שלא ילמדו ממעשיהם הדורות הבאים, וכן מסתמא הקב"ה בירר לישראל המקום [בארץ כנען] שאינו מקולקל כל כך כדי שלא ילמדו מהם, שהרי נאמר (שמות כ"ג ל') מעט מעט אגרשנו מפניך, וקודם שיגרש את כולם יש לחוש פן ילמדו

ממעשיהם, על כן אמר שאפילו כמעשיהם לא תעשו וקל וחומר לשאר תועבות מצרים אשר לא ישבתם בהם, וקל וחומר לשאר האומות.

אבל לפירוש רש"י ז"ל שפירש בהפך זה ממש, קשה וכי סלקא דעתך לומר שדווקא כמותן אשר ישבו בהם ואשר אני מביא אתכם שמה המקולקלים מכולם לא יעשו, אבל יעשו כמעשה אותן שאינן כל כך מקולקליו, חלילה מלומר כן, אלא לרבותא נקט, וכדי שלא יהיה לישראל מקום לטעות בהם ולומר מאחר שהושבו בארץ גושן, ודאי הטעם לפי שאין מעשיהם מקולקלים כל עיקר, וכן מאחר שהקב"ה מביא אותנו אל ארץ זו ודאי אין מעשיהם מקולקלים, ומה שגרשו מארצם היינו לפי שישבו בארץ לא להם שהרי הכנעני היה הולך וכובש הארץ מזרעו של שם, על כן הוצרך הקב"ה להודיע שגם המה מעשיהם מקולקלים, ואם לא כל כך כזולתם, מכל מקום כדי בזיון וקצף יש במעשיהם וקל וחומר לזולתם.

ובעניותי לא הבנתי דבריו היטב מה שטען על פירוש רש"י ואטו דברי רש"י הם ומעצמו פירש כן, והרי הם דברות רבותינו ז"ל בספרא כנ"ל. ועיין.

ודע כי בביאור דברי הספרא "ומנין שישבתם של ישראל גרמה להם לכל המעשים הללו, תלמוד לומר אשר ישבתם בה לא תעשו", פירשו רבותינו המפרשים ז"ל שישבתם של ישראל גרמה למצריים לבוא לעונות והפשעים הגדולים שעשו, וזו לשון הראב"ד ז"ל פירוש מאותו עון ששיעבדו בישראל באו לידי עבירות הללו כדי שיתחייבו ויפלו לפניהם לפי שעבירה גוררת עבירה, ורבינו הלל בפירושו לספרא שם כתב: "ומניין שישבתן של ישראל גרמה לכל המעשים הללו כלומר ישיבתן של ישראל גרמה למצריים לכל מעשיהם הללו שהתעו בו מעשיהם".

ורבינו הגדול הגר"א ז"ל באדרת אליהו ויקרא שם כתב: "וישיבתן של ישראל גרמה למצרים למעשים הללו, וכן ביאתם של ישראל גרמה לכנענים, שנאמר אשר אני מביא אתכם שמה, ומקיש מעשה מצרים לכנענים ומעשה כנענים למצרים", וכן הבין בספר כתב סופר על התורה שם.

ורבינו החפץ חיים ז"ל בביאורו לספרא שם כתב: "וישיבתן של ישראל גרמה, נראה לי ביאורו לפי שמצינו כמה פעמים דרחמי השי"ת הוא על כל ברואיו ואפילו על אומות העולם, וכמו שמצינו בנינוה ששלח אליהם את יונה בן אמיית לעוררם לתשובה כדי שלא יכלו, וכמו שהשיב הקב"ה ליונה ואני לא אחוס וגו', ולענין הכנענים עזבם השי"ת במעשיהם הרעים עד אשר קאה אותם הארץ אלא מפני שהיתה הארץ מוכנת לישראל לבוא שמה".

ותמה אני על עצמי ונעלם ממני מדוע רבותינו גאוני הדורות ז"ל פירשו כך שישראל הם שגרמו למצריים להתעב ולפשוע, ולכאורה הביאור "וישיבתם של ישראל גרמה להם לכל המעשים הללו", דהיינו מפני שישראל ישבו בין המצריים, ישיבתם זו גרמה לישראל שהתקלקלו, וככתוב בספר דברים (כ"ו ו') וירעו אותנו המצרים וגו' דהיינו שהמצריים עשו אותנו את בני ישראל רעים שלמדו ממעשיהם המקולקלים, וכדפירשו באור החיים, ובפנים יפות, ובהעמק דבר דברים שם, וכבר כתבו כן בספר שפתי כהן במדבר (כ' ט"ו), ובכלי יקר שמות (א' ט'), ועיין בספר אפריון שמות (ל' י"ב) ועוד. [ועיין בחיבורי הנכחי סימן וצרף לכאן].

שמה תאמר דמסיפא דספרא יצא להם לרבותינו לפרש כן שישראל גרמו למצריים לפשוע שכן

שנינו שם: "ומנין שלא היתה אומה באומות שהתעיבו מעשיהם יותר מן הכנענים, וכו', ומנין מקום שבאו בו ישראל וכבשו התעיבו מעשיהם מן הכל, וכו', ומנין שביאתן של ישראל גרמה להן את כל המעשים האלו, תלמוד לומר אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו", והרי אמרו גבי אנשי כנען שביאתן של ישראל לארץ היא גרמא להן את כל מעשה ההשחתה, ומינה תלמד גם לרישא דספרא גבי בני מצרים, ולכן פירשו רבותינו הנ"ל דברי הספרא שישראל הם שגרמו למצרים שנתקלקלו.

אבל בעניותי הדברים צל"ע, שהרי עוד קודם שבאו בני ישראל לארץ ישראל כבר היו אנשי כנען מושחתים ומקולקלים, ולכך מזהירים השי"ת שישמידם ולא ילמדו ממעשיהם, וככתוב בספר בראשית (ט"ו) "כי לא שלם עון האמרי עד הנה", הרי שכבר אז בזמן אברהם אבינו ע"ה אנשי כנען קלקלו והשחיתו אלא שאז עדיין לא נתמלאה סאתם. [והיינו נמי אזהרת אברהם ויצחק שלא יקחו נשים מבנות כנען. עמנואל].

ובספר שמות (כ"ג כ"ג): "כי ילך מלאכי לפניך והביאך אל האמרי והחתי והפרזי והכנעני החוי והיבוסים והכחדתי, לא תשתחוה לאלהיהם ולא תעבדם ולא תעשה כמעשיהם וגו' לא תכרת להם ולא להיהם ברית וגו' לא ישבו בארצך פן יחטאו אתך לי כי תעבד את אלהיהם כי יהיה לך למוקש" הרי דאזהר רחמנא לבני ישראל עוד קודם כניסתם לארץ ישראל מפני קלקולי אנשי ארץ כנען ודוק.

וקלקול יושבי ארץ כנען עוד קודם ביאת בני ישראל לארץ ישראל, מבואר גם בספר במדבר (ל"ג ג"ב): "והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם ואבדתם את כל משכיתם ואת כל צלמי מסכתם תאבדו ואת כל במותם תשמידו וגו', ואם לא תורישו את יושבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם ולצנינים בצדיכם וצוררו אתכם על הארץ אשר אתם יושבים בה, והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם", ופירש הרמב"ן ז"ל שם: "יאמר כי ינקרו עיניכם להטעות אתכם ולא תראו ולא תבינו, וילמדו אתכם בכל תועבותיהם, ולעבוד את אלהיהם, כמו שאמר לא ישבו בארצך פן יחטאו אותך לי כי תעבוד את אלהיהם" וכתב הרב הספורנו ז"ל שם: "והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם. כי תזנו אחרי אלהיהם בלי ספק" ודוק.

והיינו דהתאונן ובכה דוד המלך ע"ה בספר תהלים (ק"ו ל"ד): "לא השמידו את העמים אשר אמר ה' להם [בכניסתם לארץ ישראל כדפירשו רש"י ורד"ק ומצודת דוד], ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם ויעבדו את עצביהם ויהיו להם למוקש, ויזבחו את בניהם ואת בנותיהם לשדים, וישפכו דם נקי דם בניהם ובנותיהם אשר זבחו לעצבי כנען ותחנף הארץ בדמים, ויטמאו במעשיהם ויזנו במעלליהם" ודוק.

ולדרכנו יש לפרש גם סיפא דברייתא דספרא "ומנין שביאתן של ישראל גרמה להן את כל המעשים האלו", הכוונה שביאתן של ישראל לארץ ישראל גרמה להן לבני ישראל שנתקלקלו מרוע מעשיהם של אנשי כנען המושחתים וכו"ל, וזה מתאים גם עם הרישא שאנשי מצרים קלקלו את בני ישראל וכדכתבנא ודוק.

תהלים (ק"ד א'): "בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז, היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו".

ויש לפרש שהמקרא אומר שבהיות בני ישראל גולים בארץ מצרים, שני קלקולים וחסרונות היו להם, אחד שארץ מצרים עצמה ערות הארץ טמאה היתה ומקלקלת ומשפיעה לרעה על יושביה, כנודע, וזו לשון רבינו הגדול החתם סופר ז"ל במדבר (ל"ו י"א): "אפילו המקום גורם בבוא אדם אל מקום אשר כבר נכשל בו אדם בשום עבירה מהעבירות, אף על פי שעתה אין שם אותו האדם, מכל מקום כבר נמשך שם טומאת זוהמת הקלי", והיושב שם מעותד לחטוא בהנה, וגדולה מזה אפילו על ידי מחשבת חושב לעבור עבירה או אפילו בעל עבירה שחשב לישב באותו מקום כבר פעלו מחשבתו ומשוי ליה מקום רע", והאריך בזה בספר בית הלוי (ר"פ נח) עיין בדברות קדשו היקרים.

ו**חסרון** נוסף שאנשי ארץ מצרים היו רעים וחטאים לה' מאד ובזה קלקלו את בני ישראל וירעו אותנו מצרים שעשו אותנו רעים כנ"ל, וזהו שאמר דוד בצאת ישראל ממצרים [ארץ טמאה] בית יעקב מעם לוועז [אנשים רשעים ורעים], אז היתה יהודה לקדשו, כלומר שנהיו לו לגוי קדוש וכדכתב הרד"ק ז"ל תהלים שם, ודוק היטב. [לדרכו של אמה"ג שליט"א יש לפרש היתה "יהודה" היינו ארץ יהודה שבה נבנה בית המקדש וכו', ו"ישראל" ממשלותיו היינו עם ישראל. עמנואל].

ב. בענין ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה הוא

ויקרא (י"ח כ"ב): "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה הוא".

וראיתי במדרש לקח טוב שם (דנ"ב ע"א) שכתב: "תועבה היא התעיבו הכתוב יותר מן החמור, שהחמור אינו בא על החמור, אלא על החמורה, וזה התעיב דרכו יותר מן החמור ומן שאר כל בהמה ועוף". ונתעוררתי בס"ד דיש להבין מדוע נקט ופירש חמור דוקא.

והנה בספר שפתי כהן על התורה ויקרא (כ' י') על הפסוק: "ואיש אשר ינאף את אשת איש אשר ינאף את אשת רעהו מות יומת הנאף והנאפת" כה כתב: "ואמר הנואף כתיב הנאף וקרי הנואף, לרמוז על קבלת האחרונים שאמרו שעתיד להתגלגל בכושי ויבוא על אשת חבירו ויהרגנו, ולזה אמר הנואף שעדיין עתיד לנאוף, ולזה מות יומת, אחת כאן ואחת בגלגול כושי, ויש אומרים שיתגלגל בחמור, וזהו סוד כי תראה חמור שונאך כקבלת חז"ל".

ומבואר בשפתי כהן שהנואף יחזור בגלגול "חמור" - יתכן לומר כיון שהחמור הוא נואף שאין כמותו מה שלא נמצא בשאר בעלי חיים שמנהגו לבוא אף על אמו, וכמו שכתב בפירוש המיוחס לרש"י תענית (כ"ג א' ד"ה רמב"י), והיינו נמי דקאמר קרא בשר חמורים בשרם, ועיין בדברי הרמב"ן ז"ל ויקרא (י"ח ב'), ובחיבורי תורת יעקב (סימן רכ"ז), ומה שכתבתי בחיבורי הנכחי לקמן (סימן) וצרף לכאן.

ובזה יאירו בס"ד דברי מדרש לקח טוב הנ"ל, שעם שמצינו בחמור דבר זה שבא על אמו, מכל מקום לא בא אלא על הנקיבה ממינו ולא בא על זכר וזה מתועב ממנו ודוק.

וראה נא כי תיבות הפסוק "זכר לא תשכב" עולים סך תתק"פ, והוא בגימטריא "מלמד מתועב מן החמור" ודוק.

ג. בענין משכבי אשה

ויקרא (י"ח כ"ב): "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה הוא", ועוד שם (כ' י"ג): "ואיש אשר ישכב את זכר משכבי אשה תועבה עשו שניהם מות יומתו דמיהם בם".

ופירש רש"י ז"ל בפרק כ': "משכבי אשה, מכניס כמכחול בשפופרת", ונתעוררתי בדקדוק גדול מדוע רק כאן בפרק כ' רש"י ז"ל פירש המושג משכבי אשה, ולא במקום הראשון שנזכר בתורה שם לעיל פרק י"ח, וצ"ב.

ועצם הדבר שכתב רש"י ז"ל: "משכבי אשה, מכניס כמכחול בשפופרת", יש לי להבין דהא לא קיימא לן כך, כדאמרו במסכת בבא מציעא (צ"א א') ומסכת מכות (ד' א'), וזו לשון הרמב"ם הלכות איסורי ביאה (פ"א הי"ט): "אין העדים נזקקין לראות המנאפים שהערו זה בזה והכניס כמכחול בשפופרת, אלא משיראו אותן דבוקין זה עם זה כדרך כל הבעולין הרי אלו נהרגין בראיה זו, ואין אומרים שמא לא הערה מפני שחזקת צורה זו שהערה", והגאון מבי"ט ז"ל בספר קרית ספר הלכות איסורי ביאה שם כתב: "משיראו המנאפים דבוקים זה בזה כדרך כל הבעולים נהרגים בראיה ואין צריך לעדים שיראו כמכחול בשפופרת דלא הזקיקתן תורה להסתכל כל כך, ולישנא דקרא דכתיב בעריות שכיבה וגילוי ערוה הכי משמע כדרך המנאפים, אי נמי דסמכין חזקה מדאורייתא וחזקה צורה זו היא שהערה".

ואולי רש"י ז"ל רק מפרש המושג "משכבי אשה", אבל לא נחית לדינא שאכן כך צריך להיות כדי להתחייב, ולא עיינתי כלל כעת, וכבר נודע שדרך רש"י ז"ל בפירוש התורה לפרש כפשוטו ולא נחית לפרש כהלכה ועיין מה שהבאתי בזה מפי סופרים וספרים בחיבורי כנסת חיים (דף י"ד, ודף נ"ו, ודף נ"ט), ובחיבורי יד סופר ח"ב (דף פ"ו) עש"ב, ובחיבורי זכות יצחק ח"ב (דף י"ד, ודף ט"ו) עש"ב, ועוד רשום אצלי שיש לעיין באור שמח הלכות איסורי ביאה שם, ועוד לו בהלכות אישות (פכ"ד הט"ז).

ועכשיו מצאתי בספר פנים יפות ויקרא שם (כ' י"ג): "ואיש אשר ישכב את זכר משכבי אשה וגו. פירש רש"י מכניס כמכחול בשפופרת, לכאורה היה נראה כוונתו משום דאמרינן ביבמות (נ"ד ב') המערה בזכור מהו בזכור משכבי אשה. כתיבא וכו', פירש רש"י וכיון דבאשה הוי העראה משכב ממילא איתסר בזכור, דהא בזכור כתיב משכבי אשה עכ"ל, וסבירא ליה כמאן דאמר שם (נ"ה ב') העראה זו הכנסת העטרה, אבל לפי מה שפירש רש"י גבי נדה (י"א ב') העראה זו נשיקה, אינו מובן כוונתו בזה.

ונראה לפרש לפי מאי דאיתא במכות (ד' א') אמר שמואל מנאפים משיראו כמנאפים דהיינו דאין צריכין לראות כמכחול בשפופרת, אלא שוכבין זה על זה בקירוב בשר כפירוש רש"י, ונראה הטעם בזה דעשאה התורה ספק זה כוודאי דמסתמא יצרו תוקפו, וכבר כתבנו בספר מקנה

אה"ע (סימן מ"ב) דמהאי טעמא אמרו בסנהדרין (כ"ו ב') החשוד על העריות כשר לעדות משום דיצרו תוקפו, והנה התוספות סנהדרין (ט' ב' ד"ה לרצונו) והרא"ש שם (פ"ג סי"ג) כתבו הא דפלוני רבעני לרצוני פסול לעדות, משום דמשכב זכר אין יצרו תוקפו כל כך, וכן צריך לומר הא דאמר במכות (ו' א') רובע יציל משום דהוי ליה רשע, היינו משום דאין יצרו תוקפו כל כך, וכתבתי הוכחה מדלא מקשה מכל נואף ונואפת דכתיב בתורה קודם לרובע ונרבע, אלא דהתם יש לומר דאינו פסול לעדות משום דיצרו תוקפו, לפי זה יש לומר דהא דאמר שמואל דהעדים אין צריכים לראות כמכחול בשפופרת, היינו דוקא בעריות, אבל בזכור דאין יצרו תוקפו כל כך, צריכים עדים לראות כמכחול בשפופרת" עכ"ל.

ובזה באו דברי רש"י ז"ל כאן בדקדוק וכדאסברה ניהלן הגאון פנים יפות ז"ל, אבל בענייני הוא חידוש רב וגדול דשאני איסור זכר משאר איסורי עריות, ועיין נדרים (נ"א א'), ודוק לשון הרמב"ם והמבי"ט דלעיל וצ"ע.

ד. בענין חייבי כרת אם אין להן חלק לעולם הבא

ויקרא (י"ח כ"ט): "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה, ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם". ורבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בביאורו לתורה שם האיר עינינו בסוגיא דעונשי הכרת רח"ל, ולא שכל חייבי כרת אין להם חלק לעולם הבא, וכה כתב: "ביאור הענין, כי האוכל חלב או דם, והוא צדיק ורובו זכיות, אבל גברה תאותו עליו ונכשל בעבירה ההיא, יכרתו ימיו וימות בנעורים קודם שיגיע לימי זקנה, והם ששים שנה, ואין נפשו בהכרת, אבל יהיה לו חלק בעולם הנשמות כפי הראוי למעשיו הטובים כי צדיק היה, ויהיה לו עוד חלק לעולם הבא הוא העולם שאחרי התחייה, ובה אמר ונכרת האיש ההוא.

ואשר עם החטא החמור ההוא יהיו עונותיו מרובין מזכיותיו, עונש הכרת שבעבירה החמורה מגיע לנפש החוטאת לאחר שתפרד מן הגוף, והיא נכרתת מחיי עולם הנשמות, ובמחויבי הכרת הזה רומז הכתוב ונכרתה הנפש ההיא מלפני, וכתוב והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמה. ואלו אין להם כרת בגופם, אלא פעמים שיחיו ויגיעו לימים רבים וגם עד זקנה ושיבה, כענין שכתוב ויש רשע מאריך ברעתו, וזהו מה שאמרו רבותינו אבל מי שעונותיו מרובין מזכיותיו ובכללן עון פושעי אומות העולם בגופן ואמר רב פפא בעבירה, כלומר בערוה מן העריות, יורדים לגיהנם ונדונין שנים עשר חודש, לאחר שנים עשר חודש גופן כלה, ונשמתן נשרפת ורוח מפזרתן תחת כפות רגלי הצדיקים וכו'.

ויש כרת חמור שנכרת גופו ונפשו, והוא הנאמר כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה, ודרשו הכרת, בעולם הזה, תכרת, לעולם הבא, לומר שהוא ימות בנעור וחייתו בקדשים, שלא תחיה נפשו בתחיית המתים ואין לה חלק לעולם הבא, ואין כפל הכרת הזה הנאמר בתורה אלא בעניני עבודה זרה ומגדף, ורבותינו דרשו בו כי דבר ה' בזה, זה הפורק עול ומגלה פנים בתורה, ואת מצותו הפר, זה המפיר ברית בשר, אבל אינו בכל הכריתות.

ושם מבואר שאין הכפל של הכרת תכרת בשאר חייבי כריתות שבתורה אלא באלו הנדרשים מן הכתוב הזה, כי הכתוב הוא במגדף ועובד עבודה זרה, ובמדרשים הם הוסיפו הכופרים בעיקר והרשעים המוחלטים, והם אותם שמנו במשנה סנהדרין (צ' א') ובברייתא שם (ק"ח א') ואלו שאין להם חלק לעולם הבא, עד כאן דברי רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל, ועיין לרמב"ן ז"ל גם בספרו שער הגמול (דף רפ"ח), ולרבינו בחיי ז"ל בביאורו לתורה ויקרא שם שהאריך בזה, ולמהרח"ו ז"ל בספרו דרך חיים (פרק ה') שהדפיס הגאון חיד"א ז"ל בראש ספרו לב דוד ע"ש.

חרי שכתת החמור שנכרתים גם גופו ונפשו ואין לו חלק לעולם הבא, הם דוקא החמורים כגון בעניני עבודה זרה ומגדף והדומים להם שנאמר בהם הכרת תכרת, וכיוצא בזה הם דברי רבינו יונה ז"ל בספר שערי תשובה (ש"ג אות קי"ט) ע"ש. [ועיין מהרש"א סנהדרין (ק' ב') ד"ה אשה] וצ"ב.

ועיין בדבריו הנפלאים של הגאון רבינו יצחק אברבנאל ז"ל בביאורו לתורה במדבר (ט"ו כ"ב) שבא לו בארוכה בבירור כל שיטת חכמים בענין זה, ועיין שדי חמד (מערכת כ' כלל צ"ט) ופאת השדי (מערכת א' כלל נ"ד), ומה שכתבתי בזה בחיבורי מנוחת שלום ח"ג (סימן ד') עיין שם וצריך לכאן. [ונמה שעמדתי שם בדברי רבינו יונה ז"ל מהמשנה בכריתות (ב' א') - יש ליישב כי כך הוא ז"ל הבין ולמד הסוגיא בשבועות (י"ג א') ומשם מקור דבריו וא"ש, ודוק היטב].

ומדקדוק דברי הרמב"ן ז"ל שכתב: "ואשר עם החטא החמור ההוא יהיו עונותיו מרובין מזכיותיו, עונש הכרת שבעבירה החמורה מגיע לנפש החוטאת לאחר שתפרד מן הגוף, והיא נכרתת מחיי עולם הנשמות", יש במחוייבי כרת מי שעונותיו מרובין מזכיותיו ועונש הכרת שלו מגיע לנפש החוטאת לאחר שתפרד מן הגוף, שהיא נכרתת מחיי גן עדן, והם שעונותיהם מרובין, יוצא שגם מי שרובו עונות ונכשל בכרת אכן נכרת מחיי "עולם הנשמות", אבל יש לו חלק לעולם הבא דהוא עולם תחיית המתים כמבואר בראש דברי הרמב"ן ז"ל דלעיל ובספרו שער הגמול שם, ועיין בחיבורי שובי השולמית ח"ב (סימן ו' וסימן ט') עיין שם.

ואין לומר שכוונתו שמי שעונותיו מרובים נפשו נכרתת מעולם הנשמות שהוא חיי גן עדן וכל שכן שלא תזכה להגיע לחיי העולם הבא שהוא עולם תחיית המתים, דזה אינו שהרי בכרת השלישי החמור מכולם כתב הרמב"ן ז"ל שם: "יש עוד במחוייבי הכרת שגופו נכרת מחיי העולם הזה ונפשו נכרתת אפילו מחיי העולם הבא ואין צריך לומר מחיי גן עדן", ומבואר חדא דאין זה קל וחומר שאם נכרתת מחיי גן עדן קל וחומר מחיי העולם הבא, ואדרבה, ותו שרק בחלק הכרת החמור השלישי נאכרת הנפש גם מחיי העולם הבא ודוק. [ועכשיו ראיתי מה שכתב בזה בני היקר הרה"ג חו"ב רבי דוד אהרן שליט"א בביאורו לשער הגמול מהדורתו שם (דף קכ"ג הערה ע"ב), ויש עוד להתייבב בדבר].

ובחיותי בזה ראיתי בספר תורת חיים סנהדרין (צ' א'): "וכי שלשה עולמים יש. ואם תאמר פשיטא דשלש עולמות ניהו, העולם הזה, ועולם הנשמות, ותחיית המתים. ויש לומר דעולם הנשמות ועולם התחייה תלוין זה בזה, שכל הזוכה לעולם הנשמות יזכה לתחיית המתים וכל הנכרת מעולם נשמות נכרת מעולם התחייה, ואם כן בשתי כריתות סגי" עכ"ל.

ולכאורה לפי דברי רבותינו הרמב"ן ז"ל בביאורו לתורה ובשער הגמול, ודברי רבינו בחיי ז"ל

דלעיל, הדברים צ"ב, דמצינו מי שנכרתה נפשו מעולם הנשמות, אבל לא נכרתה מעולם תחיית המתים וכו"ל, ועיין. [ועיין היטב בדברי התוספות ראש השנה (ט"ז סע"ב ד"ה ליום הדין) ובדברי הריטב"א שם ודוק היטב].

ומכלל הדברים האמורים יש לנו להבין דברות קדשו של הגאון חיד"א ז"ל ב"יוסף לחק" שעל חק לישראל (פרשת בא ליום א') שכתב: "לא מיבעיא אם עבר על איסור ערות אשת איש, וכיוצא בזה מאיסורי כרת, אוי לו ואוי לנפשו וכו', ואם לא שב בתשובה אין לו חלק לעולם הבא וענוש יענוש" עכ"ל, עיין שם.

ותינח אם ח"ו נכשלו בעון אשת איש שעונשו מיתת חנק, ולא חזרו בתשובה, אכן יש לומר שאין להם חלק לעולם הבא, וכדכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות דעות (פ"ז ה"ג), ועיין שם בספר יד המלך ובחיבורי כנסת חיים (דף י"ג אות א'), ועיין בבא מציעא (נ"ח סע"ב ונ"ט רע"א) ושם בתוספות ושיטה מקובצת ובמיוחס לריטב"א שם, ותוספות סוטה (ד' ב'), ועיין גם למהרח"ו ז"ל בספר דרך חיים (פ"ה ופ"ו) ויש להתיישב בדבריו, וצ"ב.

וזו לשון רבינו בחיי ז"ל במדבר (ה' י"ז): "ואם תשכיל היטב במה שאמר בכלי חרש, תמצא שיש בו רמז שלא תזכה [אשה הסוטה] לקום עמו בתחיית המתים, אך תהיה כחרש הנשבר שאין לו תקנה, ואם זנתה תאבד מן העולם הזה ועולם הבא, שהמזנה תחת בעלה כעובד שתי רשויות, ועל כן אמר בכלי "חרש" ולא אמר בכלי זכויות, שהזכויות יש לו תקנה בנפיה, והמתים עתידין לחיות קל וחומר מזכויות, וזה סוד מה שדרשו אמן מאיש זה אמן מאיש אחר, כלומר אמן מאיש זה שהיה בן זוגה בנשמה ובגוף, אמן מאיש אחר שהיתה ממנו, שתכרת נפשה מחיבורם ולא תהיה עם אחד מהם". ונתבאר במקומו בס"ד.

אבל מי נכשל ח"ו בחיובי כרת דערייות [כגון אחותו ודודתו] זו מנין שאין לו חלק לעולם הבא, אטו חייבי כריתות כגון האוכל חלב, והאוכל חמץ בפסח, והבא על הגדה וכו', אין להם חלק לעולם הבא, ואם אכן כן בדבר, אזי היו צריכים במשנה דמסכת סנהדרין (צ' א') ובתוספתא שם והנזכרת שם (ק"ח א') כשמנו את אותם שאין להם חלק לעולם הבא לזכור ולהזכיר גם את כל שאר ל"ו כריתות דשנינו בראש מסכת כריתות, והרי כבר הזכרנו דברי הרמב"ן ורבינו בחיי ומהרח"ו זכרונם לברכה שעון כרת המכרית הנפש רח"ל הוא רק במי שרובו עוונות וחטא במזיד, ומהו שכתב החיד"א ז"ל "והעובר איסורי כרת, אין לו חלק לעולם הבא וענוש יענוש", ולא היה לו לסתום אלא לפרש דזה דוקא ברובו עוונות וצ"ב.

ובזאת יש לי להבין דברי קדשו של רבינו הגדול בעל חתם סופר זצ"ל ראיתי בספר תורת משה שמות (י"ב ט"ו): "שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מביתכם כי כל אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השביעי", שכה כתב: "ונכרתה הנפש ההיא מישראל מיום הראשון עד יום השביעי, רמז שנכרת מימי' העליונים הידועים אבל רק עד יום השביעי שכלו שבת ואז ישוב למקומו ושרשו כי כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא חוץ מאותן שמנו חכמים במשנה בסנהדרין ריש פרק חלק" עכ"ל".

ובעניותי איני מבין דברי קדשו ז"ל כי שם במשנה בסנהדרין מנו את אותם רשעים שאין להם

חלק לעולם הבא רח"ל, אבל אוכל חמץ בפסח נכון שהוא חייב כרת, אבל הוא בן העולם הבא וכמו שלימדונו גאוני קמאי וכמשנ"ת וצ"ב.

ובספר יפה ללב ח"ג או"ח (סימן תר"ז אות ב' ד"ה וזאת) כתב: "כרת עונשו חמור ממיתה בידי שמים וכמו שכתב הרב זית רענן, ומדברי השל"ה אין ראיה, דסקילה בידי שמים היא בהדרגת הרג ביד בית דין, דמיתת בית דין חמירא ממיתה בידי שמים, כמו שכתב הרב חומת אנך (פרשת משפטים) ע"ש, ולפי זה כרת חמור ממיתה בידי שמים ומיתת בית דין, אולם ממה שכתב רבינו עובדיה מברטנורה מגילה (פ"ד מ"ב) נראה דמיתת בית דין כמו סקילה חמורה מכרת ודוק".

ואני עני איני מבין הדברים במה שכתב "ולפי זה כרת חמיר ממיתה בידי שמים ומיתת בית דין", איך יתכן כגון דא דעונש כרת יהיה חמור ממיתת בית דין אתמהא, ובפרט לפי מה שכתב הרמב"ם בספר המצוות (לאוין שנ"ב): "כל מי שנתחייב מיתת בית דין איזו מיתה שתהיה הנה האיש ההוא גם כן בכרת כשלא המיתוהו בית דין או לא נודע בו, מלבד עשרה אנשים שהם מחוייבי מיתת בית דין ואין כרת עליהן" ע"ש.

ובתחילה חשבתי להגיה שצריך לומר כרת חמירה ממיתה בידי שמים [ולא] ממיתת בית דין, וכמו שמצינו במקומות הרבה לעשרות ומאות שתיבה זו "לא" נשמטה ונפלה, וכדכתיבנא במקומו בס"ד, ועיין בחיבורי שובי השולמית ח"א (ס"ס ח'), אבל ראיתי שזה אינו כי אין הגהה זו מתאימה ומתיישבת עם סיום דבריו "אולם ממה שכתב רבינו עובדיה מברטנורה" וכו' ודוק.

וגם כי מצאתי לו בספר יפה ללב ח"ד אה"ע (סימן ט"ז אות ה' ד"ט ע"ב) שכה כתב: "הבא על הגויה עונשו מפורש בדברי קבלה שהוא בכרת וכו', ואף גם זאת דכיון דכתיב אשר בשר חמורים בשרם הוי ליה כבא על חמורתא כאומרם בברכות (נ"ח א') והרי הוא בכלל ל"ו כריתות הוא דכתיב ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה, ועונש כרת הוא מיתה חמורה ממיתה בידי שמים כדכתב רבי עובדיה מברטנורה סנהדרין (ספ"ט מ"ו) ולפי דעת רש"י שבת (כ"ה ב') שהובא שם כרת הוא חמור אפילו ממיתת בית דין" עכ"ל.

הרי שכאן כתב בשם רש"י שעונש כרת חמור ממיתת בית דין, ומבואר שלא כמו שרציתי להגיה בדבריו ודוק.

והנה זו לשון רבינו עובדיה ז"ל סנהדרין שם: "ומיתה בידי שמים הוא פחות מן הכרת. שהכרת יש עליו עונש לאחר מיתה אם לא עשה תשובה כראוי. ומיתה בידי שמים אין לאחר מיתה עליו כלום. ורש"י (שבת כ"ה ב') כתב דמיתה בידי שמים ימיו נקצרים. ואינו הולך ערירי, כרת אית ביה תרתי ימיו נכרתים והולך ערירי".

וצריך לדחוק ולומר דכוונת הרב יפה ללב ז"ל דלעולם אכן מיתת בית דין חמורה מכרת, אלא שמצינו חומר בכרת שאין במיתת בית דין, שבכרת גם זרעו נכרת, [וכל זה רק באותם עשרה אישים שיש בהם מיתת בית דין ואין בהם כרת כנ"ל מדברי הרמב"ם בספר המצוות], אבל באותם חייבי מיתת בית דין שיש בהם גם כרת לא, ודחוק, וצע"ע.

ועבשיו ראיתי לו בספרו יפה ללב ח"ה שם או"ח (סימן תר"ז אות ג' דל"ב ע"ב) שהביא דברי הרמב"ם ז"ל בפירושו למשנה אבות (פ"ב מ"א) שכתב להדיא שמיתת בית דין חמורה מכרת, ולא כמו שהוא כתב שכרת חמירא, ותירץ: "ואולי יש לומר שחמורה מיתת בית דין היינו דקשה מיתתן בעולם הזה, אבל לעולם הבא הכרת חמור" ע"כ. ואיני מבין חילוק זה, ובפרט שבכל חייבי מיתת בית דין יש כרת חוץ מעשרה, כמו שהבאתי מדברי הרמב"ם בספר המצוות כנ"ל, ודוחק להעמיד דברי הרמב"ם ז"ל בפירושו המשנה שכוונתו רק לאותם עשרה וצ"ע, ועוד עיין לו שם בספרו יפה ללב ח"ז (סימן תר"ז אות ב' דכ"ד ע"ד), ויפה ללב ח"ט (סימן תר"ז אות ג' ד"י ע"ב) ודוק.

ודע דמה שכתב הרב יפה ללב ח"ד הנ"ל שהבא על הבהמה חייב כרת, זה נכון, אבל יותר היה לו לומר דחייב סקילה, עיין סנהדרין (נ"ד א' וב'), ובחיבורי שובי השולמית ח"ב (סימן י"ב) ודוק.

ומצאתי בספר שדי חמד (מערכת כ' כלל צ"ו ד"ה וביפה) שהביא דברי היפה ללב ח"ג הנ"ל ותמה עליי: "ופליאה דעת ממני האם היה סלקא דעתין דכרת עדיף מסקילה ואף לא משאר מיתות הקלות ופשוט שאיזה שתהיה מיתת בית דין בלי ספק חמורה היא מכרת ומפורש כן בדברי הרמב"ם והוא פשוט מאוד" ועיין שם, ולא ראה דברי הרב יפה ללב חלק ד' ושאר החלקים שהבאתי, כי לפי הנראה לא באו לידו ספרים אלו.

ושם בשדי חמד (ד"ה והרב) כתב שהגאון חקרי לב ז"ל ציין לתוספות יבמות (דף ע"ג) דכרת חמור ממיתה בידי שמים, וסיים בשדי חמד: "ואיני יודע איזה טעות יש, כי עיינתי בתוספות שם ולא מצאתי שדברו מזה, כי אם בריש המסכתא (ב' א' ד"ה ואשת), עכ"ל".

ואחר בקשת הרשות אומר אני שאין כאן טעות, וכוונת הגאון חקרי לב ז"ל לתוספות ביבמות שם באותו מקום דף ע"ג סע"ב (ד"ה שכן מחפ"ז), עיין שם היטב, ובתוספות ישנים שם, ותבין כוונתו, וז"ב.

* * *

תהלים (י"ז י"ד): "ממתים ידך ה' ממתים מחלד חלקם בחיים וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים והניחו יתרם לעולליהם".

וכתב הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו הכתוב לחיים שם (ד"כ ע"א): "הדברים נוטים למה שכתב מורנו הרב ז"ל בספר מדרש תלפיות (מערכת כ' דר"י רע"ד) שיש הפרש בין מיתה בידי שמים לכרת, דמיתה בידי שמים אחר שמת וקבל עונשו זוכה לעולם הבא, וכרת הוא שנכרת מחלקו שבגן עדן, באופן שעונש מיתה בידי שמים קל מכרת" ע"ש, ועוד נקדים מה שאמרו חז"ל דבכרת היינו שמת בלא בנים עיין רש"י בראשית (י"ז י"ד) ויקרא (כ' כ').

וזהו שאמר ממתים ידך ה', דהיינו במיתה בידי שמים הם מתים מחלד בלבד הוא העולם הזה, אך חלקם בחיים שיש להם חלק לעולם הבא, ואילו כרת הוא בעולם הזה ובעולם הבא, עוד זאת דמיתה בידי שמים אינו כמו כרת עירי דמת בלא בנים אלא וצפונך תמלא בטנם, ישבעו

בנים שיהיו להם בנים, ולא תחשוב שימותו בחייו, אלא והניחו יתרם לעולליהם דאשרי בניו אחריו יחיו וירשו אותו" ודפח"ח.

אבל הסכמת רבותינו הרמב"ן ורבינו בחיי ומהרש"ו ז"ל שגם בכרת אינו נחלקו לעולם הבא, ורק מי שרובו עוונות ובכללן עון פושעי ישראל, אזי נכרתת נפשו מגן עדן הוא עולם הנשמות, אבל לתחיית המתים יקום ויש לו חלק בעולם הבא כמשנ"ת.

עוד יש לי להבין מה שכתב במדרש תלפיות שם: "ההפרש בן מיתה בידי שמים לכרת, מיתה בידי שמים היא פחות מכרת, שהכרת אם לא עשה תשובה כראוי יש עליו עונש לאחר מיתה, ומיתה בידי שמים לאחר מיתה אין עליו כלום" עכ"ל.

והנה לא ימנע מן החלוקה, אם עשה תשובה כראוי אזי בין בכרת בין במיתה בידי שמים לא יהיה לו עונש ונמחל ונסלח לנפש החוטאת, ואם לא עשה תשובה אזי הן בכרת והן במיתה בידי שמים יענש אחר מותו, ואיך אפשר לומר שבמיתה בידי שמים לאחר מותו "אין עליו כלום" אתמהא, והלא העובר על לאוין גרידא דקילי טפי ממיתה בידי שמים ענוש יענש לאחר מיתה, אם לא שעשה תשובה, ולכאורה צע"ג.

חידושי תורה פרשת קדושים

א. בענין ולא יחלל את מקדשי

ויקרא (כ' א'): "וידבר ה' אל משה לאמר ואל בני ישראל תאמר איש מבני ישראל ומן הגר הגר בישראל אשר יתן מזרעו למלך מות יומת, עם הארץ ירגמהו באבן, ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי אתו מקרב עמו, כי מזרעו נתן למלך למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי". ותיבת מקדשי האות ש' מנוקדת בחיריק.

ופירש רש"י ז"ל: "למען טמא את מקדשי, את כנסת ישראל שהיא מקודשת לי כלשון ולא יחלל את מקדשי, (לקמן כ"א כ"ג)", וביאור דברי רש"י העמוקים עיין בדברי הרמב"ן ורבינו בחיי והרא"ם וגור אריה, ולגאון רבי דוד פארדו ז"ל בספרו משכיל לדוד עיין שם. [ובסיום דבריו שם כתב: "וזה אחד מן המקומות שמורים באצבע דרבינו רש"י ז"ל כל רז לא אניס ליה", ורצונו לומר שרש"י ז"ל כתב דבריו כאן לפי חכמת האמת, ובס"ד כבר הארכתי בזה בחיבורי מנוחת שלום ח"ד סימן מפי סופרים וספרים שרש"י כתב פירושו לפי חכמת האמת עש"ב, ועיין גם במאמרי שבמאסף "ישורון" כך].

והנה הפסוק שרש"י ז"ל הביא נמצא בפרשת אמור (ויקרא כ"א כ"ג): "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן לא יגש להקריב את אשי ה', מום בו את לחם אלהיו לא יגש להקריב וגו', אך אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש, כי מום בו ולא יחלל את מקדשי כי אני ה' מקדשם", וכאן בתיבת מקדשי האות ש' מנוקדת בפתח, ואיני יודע מדוע נקט קרא כאן מקדשי בפתח לשון רבים, ולא כדלעיל שאמר למען טמא את מקדשי והאות ש' מנוקדת בחיריק כנ"ל והוא לשון יחיד ומאי שנא.

ואכתוב כי פלא בעיני כשעיינתי בחומש עם פירוש העמק דבר לגאון הנצי"ב ז"ל, ראיתי שם שאות ש' בתיבת מקדשי מנוקדת בחיריק, וזה לא כמו כל הספרים שלפנינו, וגם בספר מנחת שי לא הביא שום שינוי בזה, ולכאורה ריהוט דברי רש"י ז"ל (לעיל פרק כ') מורה כך, שהרי על הפסוק למען טמא את מקדשי שהאות ש' בחיריק, הביא לקרא הזה "ולא יחלל את מקדשי", ומינה שגם כאן האות ש' בחיריק, אבל אינו מוכרח, ואחשוב שנפלה טעות הדפוס בנוסח שבחומש העמק דבר. וכעת לא ראיתי מי שעמד בזה, ועיין.

על כל פנים אכן יש להבין מדוע כאן כתבה התורה מקדשי האות ש' בפתח ולא כדלעיל מקדשי בחיריק, ובדקתי בספרי הנביאים וראיתי שבשבוע עשר מקומות כתוב מקדשי, בחיריק, ובמקום אחד בספר ירמיה (נ"א נ"א) כתוב מקדשי האות ש' מנוקדת בצירי, ועיין תרגום ורד"ק שם, וכן בספר עמוס (ז' ט'): "ומקדשי ה' יחרבו", האות ש' מנוקדת בצירי, ונחלקו רבותינו המפרשים ז"ל בפירוש הפסוק עיין רש"י ומצודות שם ודוק.

אחר כך מצאתי לגאון מלבי"ם ז"ל ויקרא שם (פרק כ"א אות ט') שעמד מדוע כאן כתוב בלשון רבים וכה כתב: "ולא יחלל את מקדשי, אמר מקדשי בלשון רבים, כי מוסב בין על מה שאמר

למעלה שלא יגש להקריב אישי ה', ובין על מה שאמר שלא יכנס אל הפרוכת שהם הקדש והמקדש, ושם מקדש מורה על המקדש והסימן הרבים ע"כ על קדשי המקדש, ועיין עוד טעם לזה בפרשת שמיני (ס"ס ל"א) עכ"ל, ובשפתי חכמים שם כתב: "מקדשי שנאמר בקרא אינו מקדש ממש אלא פירושו עבודתי, כי מלת מקדש נאמר על מקדש ממש וגם על העבודה הנעשה במקדש" ודוק וא"ש.

ב. בענין חומר עון עריות

ויקרא (כ' י'): "ואיש אשר ינאף את אשת איש אשר ינאף את אשת רעהו מות יומת הנאף והנאפת". ופירש רש"י ז"ל: "מות יומת הנואף והנאפת, כל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק, ועיין רש"י שמות (כ' י"ג, וכ"א ט"ו וט"ז) עיין שם.

ורבינו בחי' ז"ל בביאורו לתורה שם כה כתב: "ונמצאת למד מכאן שהבא על אשת איש בכרת, וכשיש עדים והתראה מיתתן בחנק, שנאמר מות יומת הנואף והנאפת. והנה שלמה צווח ברוח הקודש שהבא על אשת איש לא ינקה מדין של גיהנם, והנוגע בה לא ינקה מעונש הגוף, הוא שאמר (משלי ו') היחתה איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה, אם יהלך איש על הגחלים ורגליו לא תכוונו, כן הבא אל אשת רעהו לא ינקה כל הנוגע בה.

ומה שהוצרך לשני משלים כדי לרמוז על שני עונשים, עונש הגוף ועונש הנפש, עונש הגוף לנוגע הוא שאמר כל הנוגע בה, עונש הנפש לבא עליה הוא שאמר כן הבא אל אשת רעהו. והמשיל עונש הגוף לבגדים שהבגדים נשרפים לא הגוף, כן הגוף נענש בנוגע לא הנפש, אבל עונש הנפש המשילו לגחלים שהנפש נענשת בהם בגיהנם. והזכיר באמצע לא ינקה כלומר שלא ינקה מדין של גיהנם אם בא עליה, וכן לא ינקה מעונש הגוף אם נגע בה".

וזו לשון רבינו בחי' ז"ל במדבר (ה' י"ז): "ואם תשכיל היטב במה שאמר בכלי חרש, תמצא שיש בו רמז שלא תזכה [אשה הסוטה] לקום עמו בתחיית המתים, אך תהיה כחרש הנשבר שאין לו תקנה, ואם זנתה תאבד מן העולם הזה ועולם הבא, שהמזנה תחת בעלה כעובד שתי רשויות, ועל כן אמר בכלי חרש ולא אמר בכלי זכוכית, שהזכוכית יש לו תקנה בנפיחה, והמתים עתידין לחיות קל וחומר מזכוכית (סנהדרין צ"א א'), וזה סוד מה שדרשו אמן מאיש זה אמן מאיש אחר כלומר אמן מאיש זה שהיה בן זוגה בנשמה ובגוף, אמן מאיש אחר שהיתה ממנו, שתכרת נפשה מחיבורם ולא תהיה עם אחד מהם", ודוק היטב.

ומצאתי לחד מאדירי קמאי הוא רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל בביאורו לתורה בראשית (ט"ל ט'): "וכמה מחוכם מאמרו של יוסף ואיך אעשה הרעה הגדולה וחטאתי לאלהים, לפי שהזנות עם אשת איש היא רעה גדולה ביחס עבירות שבין אדם לחבירו, והחטא בעצמו הוא לפני השי"ת מן החטאים הגדולים ביחס עבירות שבין אדם למקום" ע"ש. [ועיין בדברי אביו הרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול הלכות רוצח (פ"ד ה"ט), והלכות גניבה (פ"ז ה"ב), וצריך לומר ד"עירות" דנקט התם לאו דאשת איש (אלא ככתו ואחותו), עיין שם ודוק, ועיין בחיבורי מנוחת שלום ח"ב (דק"ה סע"א), ובחיבורי הדר יעקב ח"ב (סימן מ"ט)].

והגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו תוכחת חיים (פרשת בראשית דף ל"ו) כתב: "וילכו אחרי שרירות לבם הרע אשר הם זונים לשכב את זכר, ואשת איש, ונדה שכל אלו הם באיסור כרת בר מינן" ע"ש, גם במוסרו הטוב הנדפס בסוף ספרו "ימצא חיים", וזכיתי להדפיסו בקונטרס "תוכחות חיים" שבסוף ספר צוואה מחיים מהדורתי (דף קט"ז אות ג') כתב: "איסור אשת איש הנכשל בו יורד לגיהנם ואינו עולה, ויש לו עונש כרת, וכן איסור זכר ונדה הם בכרת בר מינן". ויש לי להבין מדוע כאן וכאן דנקט העונש הקל כרת, ולא החמור דחייבים מיתת בית דין, בזכר מיתת סקילה ובאשת איש מיתת חנק, וצ"ב.

ואחר כך ראיתי שהגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל שם בספרו תוכחת חיים (פרשת ויקהל דף רל"ד) כתב: "בכל דרוש ודרוש שדורש הרב או החכם מה שדורש הוא על פי מה שנמצא בתורה, לפעמים דורש בעריות באיסור אשת איש שיורד לגיהנם ואינו עולה והוא בכרת, וכן משכב זכר ונדה שגם הם בכרת, ולפעמים בחילול שבת הוא בכרת ובסקילה ויצא מכלל ישראל שנעשה מומר" וכו'.

ונתעוררתי לדקדק בלשונו הטהורה זיע"א, מדוע כשהזכיר עון חילול שבת כתב שעונשו כרת ומיתת סקילה, ואילו בעון אשת איש רק כתב שהוא בכרת, והרי גם כאן יש מיתת חנק, וכן במשכב זכר כתב שיש בזה כרת, ולא הזכיר מיתת סקילה, וצ"ב.

ומריש אמינא לדחוק דכיון שבמקומות הללו רבי חיים פאלאג'י ז"ל בא במוסרו הטוב להוכיח החוטאים, ובא בתוכחותיו שם להזהיר לאיים על הציבור ולעוררם על התשובה, ועכשיו בזמן הזה אין עונש מיתת בית דין ורק עונש כרת נוהג, לכן נקט רק עונש הכרת, ודוחק, ומה גם שדין ארבע מיתות גם בזמן הזה לא בטל כאומרם במסכת כתובות (ל' רע"ב), ובפרט שבחילול שבת הנ"ל כן הזכיר עונש מיתת סקילה כנ"ל, וצ"ב.

עוד ראיתי לו ז"ל בספרו תוכחת חיים (פרשת שופטים דף רכ"ז ד"ה ושמונה) שכתב: "שלוש עבירות החמורות שהן עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, וגדולה שבהם עבודה זרה שהיא בכרת ובסקילה" עכ"ל.

ודברות קדשו ז"ל איני מבין היטב אחר שהוא בא להראות שעון עבודה זרה חמור מן הכל, היה לו לומר דקיימא לן שהעובד עבודה זרה הרי יצא מכלל ישראל והרי הוא כגוי לכל דבר, כדכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות שבת (סוף פ"ל), וכן מקבלים קרבן מרשעי ישראל וביניהן נואפים ואפילו מגורם מקבלין קרבן, אבל מהעובד עבודה זרה אין מקבלין ממנו קרבן וכדכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות מעשה הקרבנות (פ"ג ה"ד) ויש עוד חומרות, אבל חומר וחומרה זו שנקט שבעבודה זרה יש כרת וסקילה הרי נוהגת היא גם בעריות, וכדתנן במסכת סנהדרין (נ"ג א'): "אלו הן הנסקלין הבא על האם, ועל אשת האב, ועל הכלה, ועל הזכור, ועל הבהמה, והאשה המביאה את הבהמה, והמגדף והעובד עבודה זרה", הרי לנו שגם בעריות יש בהן סקילה וכרת, ועיין בדברי הרמב"ם ז"ל בספר המצוות (לאוין שנ"ב) ודוק.

ויש לדחוק שכוונת הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל לומר שבעון עבודה זרה העונש קבוע והוא כרת וסקילה, ולא מצינו עובד עבודה זרה שיענש בעונש אחר, מה שאין כן בעריות שלא

כולם באותו עונש סקילה וכת, שהרי יש בהן בשריפה כבתו וחמותו בחיי אשתו, או רק חנק כאשת איש, או כרת גרידא כדודתו אשת אחי אביו (מכות י"ג א'), וחמותו אחרי מות אשתו, וצ"ע. **סנהדרין** (נ"ג א'): "אלו הן הנסקלין הבא על האם, ועל אשת האב, ועל הכלה, ועל הזכור, ועל הבהמה, והאשה המביאה את הבהמה, והמגדף והעובד עבודה זרה".

ונתעוררתי שמזה שהתנא הקדים וסידר עריות הנ"ל לפני עון עבודה זרה, יש לשמוע מזה שעריות חמורים מעבודה זרה, כדתנן במסכת שבת (קכ"ו ב'): "מפנין אפילו ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים ומפני בטול בית המדרש", ובתלמוד שם (קכ"ז א'): "אמר רבי יוחנן גדולה הכנסת אורחין מהשכמת בית המדרש, דקתני מפני האורחין ומפני בטול בית המדרש. ורב דימי מנהרדעא אמר יותר מהשכמת בית המדרש דקתני מפני האורחין, והדר ומפני בטול בית המדרש", ופירש רש"י ז"ל: "דתנא דידן אקדמה ברישא" עכ"ל.

ומפורש שנחלקו אמוראי אם כל הנשנה ראשון חשוב מהנשנה לאחריו, שלרבי יוחנן שקולים הם, אבל לרב דימי ראשון ראשון חשוב, ועיין בארוכה בזה בספר משמר הלוי כריתות (סימן ל"א) ע"ש, ועיין בזה בהגהות מצפה איתן לסנהדרין (מ"ט ב'), ולגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו נפש חיים (מערכת א' אות נ"א ואות ס"ד), והגאון מהרש"ם ז"ל בספרו דעת תורה יו"ד (סימן ו' אות א') האריך בזה, ועיין לו גם בספר דעת תורה או"ח (סימן תע"ג ס"ה), ועיין בספר משנת יעקב חלק בעי חיי (ס"פ נצבים דף קי"ט), וספר ויגד משה (דף קס"ה), ועוד עיין בזה בחיבורי זרע חיים (סימן ו' אות ב'), ובחיבורי תורת יעקב (סימן נ"ד), ובחיבורי הדר יעקב ח"ה (סימן כ"ה), ונתבאר במקומו בס"ד. **ולכאורה** לפי סברת רב דימי מדאקדים תנא דסנהדרין לכל העריות הנסקלים ושנה אותן קודם עובד עבודה זרה, יש לשמוע דעון עריות חמיר טפי, וזה צ"ב.

וגם יש להבין שבכל מקום בדברות חז"ל מזכירים שלשת העונות החמורים בסדר הזה עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, והרי תמיד מקדימים עבודה זרה לגילוי עריות, וצ"ב.

ותל"ת כאשר חשבתי כן מצאתי לרבינו הגדול הרמב"ן בביאורו לתורה ויקרא (י"ח כ"ט) שכבר דקדק מסדר רבותינו ע"ה, ולמד מכאן חומר הדברים שכה כתב: "והטעם בהיות העונשין הגדולים כמיתת בית דין והכרת בעניי הבעילה, מפני שגילוי העריות דבר נמאס מאד אצל התורה, כנזכר בזאת הפרשה ובמקומות רבים בכתובים, וחכמים לעולם מזכירין עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, יזכירו אותה אחר עבודה זרה, וקודם שפיכות דמים, וכמו שאמרו אלהיהם של אלו שונא זמה הוא" עכ"ל.

ומפורש שלעולם עון עבודה זרה חמור מעריות ועריות משפיכות דמים, ודקדק לה הרמב"ן ז"ל מזה שחז"ל לעולם מזכירים הסדר עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים ודוק.

איברא שראיתי לרמב"ן ז"ל בביאורו לתורה שמות (כ' י"ג) שכתב: "וסדר המצוות בחומרן ועונשן כך הוא, אחר עבודה זרה, שפיכות דמים, ואחרי כן גילוי עריות", ומדבריו כאן יוצא שעון שפיכות דמים חמור מגילוי עריות וצ"ב.

ובעל כרחין צריך לדחוק ולומר שאין כוונתו בחומר "האיסור" ולא נחית הרמב"ן ז"ל להא, אלא רק בחומר "העונש", שעבודה זרה עונשה לעולם סקילה, ורציחה לעולם עונשה סייף, ולא

תנאף דעריות התם בעשרת הדברות שהוא עון אשת איש לעולם עונשה בחנק, ואכן כן הוא דסקילה חמורה מסייף וסייף מחנק וכסברת חכמים וכדפסק הרמב"ם הלכות סנהדרין (פ"ד ה"א וה"ד) ולזה נתכוין הרמב"ן ז"ל ודוק.

ובם"ד אסמכתא חזקה לדברי מצאתי מדברי תלמיד תלמידו של הרמב"ן הנמשך אחריו הרבה, וממנו יש להשכיל ולהבין דברי הרמב"ן, הוא רבינו בחיי ז"ל שבביאורו לתורה שמות שם כך כתב: "אחר שהזהיר למעלה על עבודה זרה בלאו, הזכיר כאן לא תרצח לא תנאף, כי כן סידורם בעונש שלהם, וכן יזכירם חז"ל תמיד עבודה זרה ושפיכות דמים וגילוי עריות", הרי מפורש שבדין "העונש" עסקינן ולא בחומר האיסור, ודוק.

שמא תאמר ומה בכך והרי מהעונש יש ללמוד לחומר האיסור, ואן על עון שפיכות דמים יש עונש סייף החמור מעונש חנק מינה תלמד דרציחה חמורה מעריות דאשת איש - לא היא, כי לא תמיד מהעונש יש ללמוד חומר האיסור, וכמו שלימדנו רבינו יהודה החסיד ז"ל בספר חסידים (דפוס ברלין סימן קנ"ז): "דע לך כי לא לפי חומר הפורענות תוכל לדעת מצוות עונשן ושכרן" והאריך בראיות, ועיין שם (סימן תתרמ"ו): "ראה כמה חמורה שבועה ומחיקת השם, שהרי הסוטה כשנבעלה כמה בעילות בעבירה, לא נפלה ירכה ולא צבתה בטנה, ואשת איש בחנק, וכשהשביע הכהן ושתתה המים המרים נפלה ירכה ובטנה צבתה אף על פי שעון שבועה אינו אלא בלאו, וכן מחיקת השם היא אינה המחוקת אלא גורמת, לכן אין להשוות המצוות לפי העונש שלהם", ועוד כזאת כתב שם בספר חסידים (סימן תתש"ט) עיין שם, ועדיין צ"ע. [וראיתי לגר"פ פרלא ז"ל בביאורו לספר המצוות דרס"ג ח"ג (עונש מ' דע"ד ע"א ואילך) שהאריך לעמוד בשיטת ספר חסידים הנ"ל ע"ש, ומן התימה שלא הביא גם דברי רבינו יהודה החסיד ז"ל המפורשים בספר חסידים שם (סימן תתש"ט) הנ"ל, ועיין בחיבורי הנכחי לעיל (שמות בענין לא תרצח), וכתבתי בזה במקומו בס"ד].

ודע שאת סיום דברי רבינו בחיי ז"ל הנ"ל: "וכן יזכירם חז"ל תמיד עבודה זרה ושפיכות דמים וגילוי עריות", בעניותי לא זכיתי להבין, שהרי לעולם חז"ל יזכירו עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, צא וראה, וכמו שכתב והעיד כן הרמב"ן ז"ל עצמו ויקרא הנ"ל וצ"ע.

ולא ידעתי מדוע הגאון המובהק מהרח"ך ז"ל בספרו היקר תורת חיים על רבינו בחיי שמדקדק בכל קוץ וקוץ בדבריו בטוב טעם ודעת, וכאן לא הרגיש ועמד בזה, ועיין מה שכתב בהערות החד"ש לרבינו בחיי שם, ודוק. [ועכשיו נדפס ספר משנת יעקב ושם בחלק בעי חיי (דף ל"א) תמה בזה ע"ש].

עוד ראיתי בספר שפתי כהן על התורה ויקרא שם: "ואמר הנואף כתיב הנואף וקרי הנואף, לרמז על קבלת האחרונים שאמרו שעתידי להתגלגל בכושי ויבוא על אשת חבירו ויהרגנו, ולזה אמר הנואף שעדיין עתיד לנאוף, ולזה מות יומת, אחת כאן ואחת בגלגול כושי, ויש אומרים שיתגלגל בחמור, וזהו סוד כי תראה חמור שונאן כקבלת חז"ל".

והדברים אינם מובנים אצלי היטב, דאיך שבזה שכתוב הנואף חסר ו', וקרינן הנואף רמוזה הקבלה שיחזור בגלגול כושי, וכן מה שסיים שזה סוד כי תראה חמור שונאן צ"ב.

ומה שכתב בשפתי כהן שהנואף יחזור בגלגול "חמור" - יתכן לומר כיון שהחמור הוא נואף

שאינן כמותו מה שלא נמצא בשאר בעלי חיים, שמנהגו לבוא אף על אמו, וכמו שכתב בפירוש המיוחס לרש"י תענית (כ"ג א' ד"ה רמב"ם), והיינו נמי דקאמר קרא בשר חמורים בשרם, ועיין בדברי הרמב"ם ז"ל ויקרא (י"ח ב'), ובחיבורי תורת יעקב (סימן רכ"ז) וצרף לכאן.

ודע כי ראיתי כי תיבות "יומת הנאף", עולים סך תקצ"ב, והם בגימטריא "אבל יחזור בגלגול חמור", וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא ודוק היטב.

ג. בענין ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי

תשנ"ב.

ויקרא (כ' כ"ג): "ולא תלכו בחקת הגוי אשר אני משלח מפניכם כי את כל אלה [ר"ל גלוי עריות] עשו ואקץ בם וגו', אני ה' אלהיכם אשר הבדלתי אתכם מן העמים, והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה, ובין העוף הטהור לטמא, ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא, והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי".

ובספרא שם (פ"ט הי"ב): "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, אם מובדלים אתם מן העמים הרי אתם לשמי, ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר מלך בבל וחבריו", והובא בפירוש רש"י ז"ל לתורה שם.

ותמיד הייתי תמה מדוע דוקא בסיומא דהאי פרשתא העוסקת באיסורי עריות ומאכלות אסורות וכנ"ל, נקטו רבותינו ואמרו שאם ישראל מובדלים מאומות העולם ומובדלים מתועבותיהם ומעשיהם המכוערים אתם של הקב"ה, ואם לאו אתם של נבוכדנצר, דמאי שאטייה הכא נבוכדנצר, ומה ענינו במיוחד ובמסויים דוקא כאן.

ועם 2 שלפי פשוטו יש לומר שהוא היה הראשון שהגלה את ישראל, ולזה אומר השי"ת אם תשגיחו שלא להכשל בעריות ומאכלות אסורות אתם שלי ואם לא תקיא הארץ אתכם ותלכו בגלות והרי אתם של נבוכדנצר שיגלה אתכם, מכל מקום אין הדעת שוקטה בזה, ובפרט שכבר רוב ככל ישראל עשרת השבטים גלו על ידי סנחריב כמפורש במקראות בספר מלכים ב' (י"ז ו', י"ח י"א) עיין שם.

והשנה יום הששי כ"ח ניסן תשנ"ב ערב שבת קדש "קדושים תהיו", בהיותי קורא הפרשה שמו"ת, עלה בדעתי בעזה"י שיש כאן עוד כוונה מכוונת ועמוקה מדוע נקטו רז"ל כאן נבוכדנצר דייקא. והוא לפי הנודע דבתרי מילי מצינו במיוחד ענין קדושה, חדא קדושת הזווג והשני קדושת אכילה, ושניהם ענין אחד, ושניהם מיקרו אכילה, וכידוע ממאמרם על הפסוק את הלחם אשר הוא אוכל עיין בבראשית רבה (פ"ע ס"ד ופפ"ו ס"א) ושמות רבה (פ"א סל"ב), וכן ממאמרם על הפסוק אכלה ומחתה פיה ביומא (ע"ה רע"א), וכתובות (י"ג א' ושם ס"ה א'), ואכן צא וראה שאדונינו הרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול בספר קדושה כלל וכנס למקום אחד גם הלכות איסורי ביאה, וכן גם הלכות מאכלות אסורות ודוק היטב.

ובתב הרמב"ן ז"ל בפירושו לתורה ויקרא (ר"פ י"ט) קדושים תהיו: "התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים" עיין שם בכל דברי קדשו, והארכתי במקומו בס"ד. [ועיין תוספות סנהדרין (ט' ב') שכתבו: "פלוגי רבעו לרצונו רשע הוא וכו' האי כמו רשע דחמס הוא דומיא דאוכל נבלות לתאבון כיון שעובר להנאתו על דעת קונו" וכו', הערת בני היקר הרה"ג רבי דוד אהרן נר"ו, ואף ששם מכון הדברים אחר מכל מקום יפה העיר על הדמיון בין שני הדברים].

ובס"ד נראה לי להראות דשרשו נפתח אלי "השדה אשר ברכו ה'", כהגדרתו המופלאה של בעל ספר חרדים (פרק ע"ג) הוא ים התלמוד, עיין בקידושין (מ' א'): "רבי צדוק תבעתיה ההיא מטרונתא (לזנות, רש"י), אמר לה לא מצינא איכא מידי למיכל, אמרה ליה איכא דבר טמא למיכל, אמר לה מאי נפקא מינה דעביד הא (עריית) אכול הא (דבר טמא)", ומפורש היסוד הזה דענין קדושה כולל במסויים ענין קדושת הביאה וקדושת האכילה, וכפי אשר לימד כן רבינו שלמה ז"ל לתלמידו הקדוש רבינו אברהם הורוביץ זצ"ל בעל שני לוחות הברית וככתוב בספרו (שער האותיות ערך קדושה דנ"ג ע"ג): "ואני בבחורתי למדתי תורה אצל הרב הגדול הגאון המופלג החסיד מהר"ר שלמה ז"ל, וכשנפטרתי ממנו ללכת לנשואין שלי אמרתי לו רבי ברכני וצוה עלי מה לעשות, ואמר לי בזו הלשון קדש עצמך בשני ענינים קדושת המאכל וקדושת הביאה, והוי זהיר במאוד להרחיק אלה אמה ממה שנוגע לאיסור, והתקדש במאוד בקדושתם, כי שאר מצוות התורה אינם עושים רושם גופני, אבל אלו שני הדברים האכילה מקיים הגוף, והביאה מקיים הגוף, והרושם הזה עומד תמיד, עד כאן היה לשון פה קדוש זה"ה". והוא אשר רמז ברמז נפלא דודי זקניי ריש גלותא דבבל הגאון הקדוש רבי יוסף חיים זצ"ל: "אין קידוש אלא במקום סעודה" עיין בספרו בן איש חי (שנה ב') פרשת בראשית) ועוד, והדברים עתיקים. [ודע דרבי שלמה רבו של השל"ה אינו מהרש"ל כמו שחשבו קצת, כי הר"ב של"ה ז"ל לא היה תלמיד מהרש"ל ובשום מקום בספרו אינו מזכיר למהרש"ל כרבו, אלא הוא רבי שלמה רבי ליבש מלובלין עיין שם הגדולים חלק גדולים (מערכת ש' אות מ"ז) ואכמ"ל].

והנה המעיין יראה שנבוכדנצר מלך בבל היה מושחת ומתועב ומשוקץ בהני תרי מילי דייקא, כאומרם במסכת שבת (קמ"ט ב'): "איך נפלת משמים הילל בן שחר נגדעת לארץ חולש על גויים, אמר רבה בר רב הונא מלמד שהיה נבוכדנצר מטיל פור על גדולי מלכות לידע איזה בן יומו של משכב זכור", ועוד אמרו שם: "שבעת קלון מכבוד זה נבוכדנצר", ופירש רש"י ז"ל: "בנבוכדנצר משתעי שהיה מטיל משכב זכור על המלכים", וזאת אצלי כוונת ספר הזהר הקדוש ח"ב (דקכ"ה ע"ב) דאמרו על נבוכדנצר והוא במלכים יתקלס עיין שם ותבין. הרי מצינו תועבה וקלקול אחד שהיו במדת נבוכדנצר.

ועוד מצינו בנבוכדנצר שהיה מושחת בסדר קדושה דאכילה, כאומרם ז"ל שהיה מאכלו אבר מן החי ואכל ארנבת חיה כמפורש בנדרים (ס"ה א') ובמדרש תנחומא (פרשת ואתחנן ס"א) ע"ש, וגם מצאתי בס"ד בספר זהר הקדוש ח"ב (דקכ"ה ע"ב) שאמרו: "תנא במה זכו דניאל חנניה מישאל ועזריה דאישתזיבו מאינון נסיוני, אלא בגין דלא אסתאבו במיכלהון, אמר רבי יהודה כתיב וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך, ותנא בסתימא דמיכלתין מיכלא דההוא רשע (נבוכדנצר) בשר בחלב הוה וגבינה עם בשר בר מיכלן אחרן, ודא סליק ליה בפתוריה בכל יומא", ועיין שם מה סוד ענין אכילת בשר וחלב.

הרי שמצינו שנבוכדנצר היה מושחת בהני תרי מילי, עריות ואכילה, והוא אשר אומר הקב"ה לישראל אם אתם נבדלים מאומות העולם בהני תרי מילי ולא תעשו כתועבותיהם בדברים אלו, ואדרבה תקדשו עצמיכם בשני הדברים הללו, אזי אתם שלי, ואם לא תקדשו עצמיכם בזה הרי אתם של נבוכדנצר, שזו מידתו ולו אתם שייכים, וכמו שביארנו, ונכון בס"ד.

ואעתיק כאן ממה שכתבתי בס"ד לפני שנים רבות בהגהותי לספר זהר הקדוש: "הנה בהגהות הגאון חיד"א נצוצי אור לספר הזהר (ח"ב שם אות א') הביא מהגאון הרמ"ז ז"ל: "פת בג המלך, ב"ג ראשי תיבות בשר גבינה" ודפח"ח. ואני ברגליו אעבורה ואכתוב ואוסיף בס"ד דאחר דקיימא לן "שדברי ספר הזהר יש מקום לדרשם ברמזים בראשי תיבות וסופי תיבות כמו ספר תורה" כמו שכתבו כן רבים ושלמים מגדולי רבותינו ע"ה הבאתי דבריהם בחיבורי ברית יעקב (סימן ד' אות ו') עש"ב, אומר אני דתיבת נבוכדנצר עולה בגימטריא בשר גבינה ודוק היטב.

* * *

קידושין (מ' א'): "רבי צדוק תבעתיה ההיא מטרוניתא (לזנות, רש"י), אמר לה לא מצינא איכא מידי למיכל, אמרה ליה איכא דבר טמא למיכל, אמר לה מאי נפקא מינה דעביד הא אכול הא", ופירש רש"י: "אמר מאי נפקא מינה דהא מילתא דלא נזדמן לי אלא מאכל טמא, יש לי ללמוד מכאן מאן דעביד האי בועל גויה ראוי למאכל טמא".

ולבאורה דברי רש"י ז"ל עמומים ומה רצה בדבריו הארוכים הללו, ומדוע לא פירש בפשיטות דרבי צדוק אמר לההיא מטרוניתא לדידי אין שום נפקותא בזה שהמאכל טמא, כי מי שאינו משגיח באיסור עריות יאכל מה שיאכל, וראיתי לגאון רד"ל ז"ל בהגהותיו שם שכתב: "פירש רש"י יש לי ללמוד, למטרוניתא הוא שבא ללמד זה אבל לעצמו לא היה צריך לכך", ואינו מובן, ובפרט מה היה לו לרבי צדוק ללמד זאת למטרוניתא, ומה היה המקרא חסר אם לא היה מלמדה זאת.

בס"ד לי נראה ברור דרש"י ז"ל לא גרס אמר לה מאי נפקא מינה דעביד הא אכול הא, ורש"י ז"ל רק גרס אמר מאי נפקא מינה דעביד הא אכול הא, ולעצמו היה רבי צדוק אומר חושב ומהרהר דמה זה עשה לי ה' אשר זימן לי דוקא דבר טמא וכו' ודוק. (ושמחתי למצוא שהגאון המוסמך הרי"ף ז"ל בביאורו לספר עין יעקב הרגיש בזה והאריך ע"ש תלית"ת).

ובגוף הדבר דקדושה היא בענין אכילת איסור וביאת איסור נתבאר היטב בס"ד בקונטרס מיוחד ת"ל, וכאן הבאתי רק הנוגע לביאור מקראות תורתנו הקדושה, והשי"ת יעזורני להוציא לאורה כל חידושי תורתי אכ"ר.

ד. בענין והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור

ויקרא (כ' כ"ה): "והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה, ובין העוף הטמא לטהור, ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף" וגו'.

ובס"ד נתעוררתי להבין מדוע שינה המקרא, שגבי בהמה הקדים טהורה לטמאה, ותוך כדי דיבור גבי העוף עשה להפך שהקדים טמא לטהור, ועיין בחיבורי הנכחי (סימן) מה שכתבתי בזה.

ועיינתי בדברות רבותינו המפרשים ע"ה אשר הם לנו לעינים, וראיתי לראב"ע ז"ל שם שכה כתב: הטהורה העשרה הנזכרים, וכל האחרים טמאים. וטעם העוף הטמא, הנזכר, וכל האחרים טהורים" הרי שעמד והרגיש בזה.

ואת דברי הראב"ע ז"ל הקצרים הללו, הרחיבו רבותינו ע"ה הבאים אחריו, וזו לשון רבינו בחיי ז"ל שם (פסוק י"ג): "ואת אלה תשקצו מן העוף, כלומר מן העוף הטהור, ולימדה שהעופות הטהורים מרובין על הטמאים, וכן הזכירו חכמינו ז"ל במסכת חולין (ס"ג ב') לפיכך פירט לך הכתוב בטמאים, מכאן אמרו לעולם ילמד אדם לתלמידו דרך קצרה, כאדם האומר לחבירו ברור לך זה מתוך זה, שהדעת נותנת שאותו מין שהוא ברור מתוכו מרובה הוא מן הנברר, ועל זה אמר הכתוב (ויקרא כ, כה) והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור, הקדים בבהמה הטהורה לטמאה, ובעוף הקדים הטמא לטהור, כלומר תבררו הבהמה הטהורה מן הטמאה, וזה יורה כי הבהמות הטמאות יותר מן הטהורות, ותבררו העוף הטמא מן הטהור, וזה יורה כי העופות הטהורים מרובים מן הטמאים, ולכך פירט לך הכתוב בטמאים ללמדך דרך קצרה".

ומענין הדבר שכזאת ממש מצאתי בפירוש רבינו החזקוני ז"ל שם (כ' כ"ה): "והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה, ובין העוף הטמא לטהור, גלוי וידוע שהבהמה הטהורה מועטת מבהמה טמאה, לפיכך סמך הכתוב ההבדלה אצל הטהורה, וכמו כן גלוי וידוע שעופות טמאים מועטים מן הטהורים לפיכך סמך הכתוב ההבדלה אצל העוף הטמא, שכן מנהג כשהמועט והמרובה מעורבים זה בזה, ובאין להפריש זה מזה מפרישין את המועט מן המרובה, כמו ששינונו לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה".

ואתה המעיין רואה ששני נביאים רבינו בחיי ז"ל ורבינו החזקוני ז"ל מתנבאים בסגון אחד, וכמעט באותו לשון, ואיני יודע מי הושפע ממי, על כל פנים שניהם ז"ל הרחיבו דברי הראב"ע ז"ל הקצרים, ומדבריהם יובנו דבריו ז"ל ודוק.

וראיתי שגם בספר כלי יקר שם כתב כזאת, ולפי הנראה דבריו מיוסדים על פירוש רבינו בחיי ז"ל, כמו שנוכחתי לראות כן כמה פעמים שמשתמש בדברים גם אם אינו מזכירו במפורש, וגם בספר הכתב והקבלה כתב כן, ונראה שעל פי דברי הרב החזקוני כתב ואחריו נמשך ע"ש. [ובספר תורה תמימה (שם אות נ"ח) כדרכו לקח מספר הכתב הקבלה ע"ש, ועיין בחיבורי תורת יעקב (סימן) מה שהבאתי בזה מפי סופרים וספרים].

מערכות

מזווה

אם היא מצוה שמתן שכרה בצדה

אותו מבחוח, ואילו הקב"ה עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוח, שנאמר ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם".

ואיני רואה כאן מתן שכר בצדה, דאטו הא כתיבה בצדה של מצוות מזווה, אבל תמה אני על עצמי מדוע לא הזכיר פסוק מלא שאנחנו אומרים בכל יום בקריאת שמע וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך למען ירבו ימיכם וימי בניכם, וכאן מפורש בצדה של מצוות מזווה שכרה שירבו ימיו וימי בניו, ועיין קידושין (ל"ד א') ויומא (י"א ב') ועוד.

ועוד תימה על הרב אור הישר ז"ל שלא הזכיר כלל דברות רבותינו ז"ל בענין זה של כפיה על מצוות מזווה והרני להעתיק דבר הגאון בעל בירור הלכה שליט"א בקונטרס המזווה שבסוף ספר בית ברוך על חיי אדם (סימן רפ"ה דף ו' אות י"ד): "מזווה דינה כדין מצות עשה שמתן שכרה בצידה לגבי דין כפיית בין דין, הנה דעת היד שאול, ושערי אמת כאן, ומנחת חינוך (מצוה תע"ט), ופתיחי שערים ברכות (ח' א') דמזווה לא מיקרי מצות עשה שמתן שכרה בצדה וכן מצדד במקדש מעט ע"ש.

אבל שאר אחרונים הסכימו דהוי מצות עשה שמתן שכרה בצידה עיין פתיחי תשובה כאן (אות א'), ובית הלל, וברכי יוסף, וערוך השלחן, ומאורי אור, ומ"מ (ס"ק כ"א), ושו"ת קנאת סופרים (סימן מ"א), ושו"ת דבר אברהם ח"א (סימן ל"ז), ושו"ת מנחה בלולה (דס"ה ע"א ודס"ז ע"א), והגאונים רבי אריה לייב אב"ד

מנחות (מ"ד ס"א): "אמר ריש לקיש כל המניח תפילין מאריך ימים שנאמר ה' עליהם יחיו ולכל בהן חיי רוחי ותחלימני והחייני", ופירש רש"י ז"ל: "ה' עליהם, אותם שנושאים עליהם שם ה' בתפילין יחיו".

וראיתי בספר אור הישר מנחות שם שכתב: "לכאורה אפשר לומר דריש לקיש לאו ברכה לחוד אשמעינן בזה, אלא דנפקא מינה גם לדינא, להורות דאינה דומה מצות תפילין להא דאמרו בכתובות (פ"ו ##) דבמצוות עשה דסוכה ולולב אומרים לו עשה ואם אינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו, אלא מצות תפילין דמיא למצות כיבוד אב ואם דכתיב בה למען יאריכון ימך, ולהכי אין בית דין שלמטה מוזהרין עליה כדאמרין בחולין (ק"י ב').

ואפשר לומר דכיון דכיון דתפילין מאריכין ימים הוא נלמד רק מרמז בדברי קבלה, לכך אינו דומה לכיבוד אב ואם דמפורש שכרה בתורה.

ואפשר דהכי נמי יש להסתפק במזווה דמתן שכרה בצדה בדברי קבלה דכתיב ה' ישמר צאתך ובואך כדאמרו במסכת עבודה זרה (י"א א') וצ"ע" עד כאן.

והנה כך אמרו במסכת עבודה זרה שם: "בהדיה כי נקטי ליה [שלחי הקיסר לאונקלוס] ואולי, חזא מזוזתא דמנחא אפתחא אותיב ידיה עלה, ואמר להו מאי האי, אמרו ליה אימא לן את, אמר להו מנהגו של עולם מלך בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים

להדיא דמזוזה היא מצות עשה שמתן שכרה בצדה ואין בית דין של מטה מוזהרין עליה" עכ"ל, ועיין בספר ברכת יצחק לוי"ן ח"ח (סימן צ"ג) ודוק היטב.

מזוזה

רשימין בכולא, למהוי רשימין ברשימא דמאריהון, לאזדעזעא מנייהו כל סטריין זינין בישינ, למהוי נטירין בהאי עלמא ובעלמא דאתי, זכאה חולקיהון דישראל, עלייהו כתיב ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגו'". ועוד עיין בספר הזהר שם (דרס"ה ע"ב) ע"ש.

ומתבאר בדברי ספר הזהר הקדוש דכל שאין לו מזוזה בפתחו, אזי ההוא רוחא בישא מקטרג עליו כל שס"ה ימי השנה, ויש לי להבין והרי בשבת קיימא לן דאין שטן ואין פגע רע, ושבתין ושביקין מסאבין דרחיקין חבילין דמעיקין וכל זיני חרשין, וכמו שלימדנו הזהר הקדוש עצמו בהרבה הרבה מקומות כמפורסם, ואם באנו להביא הדברים אין אנחנו גומרים, ולדוגמא בעלמא אביא כמה מאמרים עיין בזהר ח"א (ד"ד ע"ב): "כיון דאיתקדש יומא ושלטא קדושה על עלמא ההוא סט"א אזעירת גרמיה ואטמרת כל ליליא דשבתא ויומא דשבתא וכו' ואטמרון גו נוקבא דתהומא רבא", ושם (דמ"ח ע"א): "תא חזי כד אתקדש יומא במעלי שבתא סוכת שלום שריא ואתפרסת בעלמא. מאן סוכת שלום דא שבת, וכל רוחין ועלעולין ושדין וכל סטרא דמסאבא כלהו טמירין ועאלין בעינא דריחיא דנוקבא דתהומא רבא. דהא כיון דאתער קדושתא על עלמא רוח מסאבא לא אתער בהדיה, ודא עריק מקמיה דדא. וכדין עלמא בנטירו עלאה ולא בעינן לצלאה על נטירו כגון שומר את עמו ישראל לעד אמן. דהא דא ביומא דחול אתתקן

בריסק דליטא ורבי אברהם אבלי ז"ל מוויילנא שם במנחה בלולה (דף מ"ח), ושו"ת משנת בנימין (סימן ע"ד), ומוכרע הדבר משו"ת מהר"ם מרוטנבורג (דפוס קרימונא סימן ק"ח) שכתב כן

ספר זהר הקדוש ח"ג (דרס"ו סע"א): "אמר רבי אבא, כתיב ה' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם, ישמור צאתך תינח, אלא ובואך מאי קא מיירי, דהא מאן דעאל לביתיה לא מסתפי. אלא הא בר נש דשוי רשימא קדישא לביתיה [מזוזה], במלין דשמא עלאה, הא אתנטיר מכלא, כד נפיק, ההוא דמדוריה לתרעא דביתיה, זקיף וחמי רשימא קדישא, ועיין בפתחיה, כד נפיק בר נש, הוא אוזיף ליה ונטיר ליה, כד עייל לביתיה הוא אכריז קמיה, אזדהרו ביקרא דדיוקנא דמלכא קדישא, וכל דא, בגין ההוא רשימא דשמא קדישא דאתרשים בתרעיה, ולא די ליה לבר נש דאתנטיר בביתיה, אלא קב"ה נטיר ליה כד עייל וכד נפיק, דכתיב ה' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם, זכאין אינון ישראל בהאי עלמא ובעלמא דאתי.

תא חזי, הא רוחא בישא דשארין בין תרעוי, ווי ליה לבר נש דלא ידע לאזדהרא מניה, ולא רשים לפתחא דביתיה שמא עלאה קדישא דישתכח עמיה, דהא אית ליה תלת מאה ושתיין וחמש שמשין בישינ מקטרגין, כל חד משמש יומיה, וכלהו משתכחי עמיה כל יומי שתא, ומקטרגי ביה לעילא ותתא, וכלהו משתכחי ביה ביממא ובלייליא, ביממא לקטרגא ליה, בליילא לצערא ליה בחלמיה כד נפיק, לקטרגא ליה, כד עאל שוויין ידיהו עליה דכתפיה, ואמרינן ליה, ווי ליה לפלניא דנפק מרשותא דמאריה, ווי ליה לפלניא בהאי עלמא ובעלמא דאתי, בגין כך בעאן בני מהימנותא למהוי

עיינ שם ח"ג (דרנ"ה ע"א): "בהאי יומא דאיהו יום הכיפורים דאתקרי קדש, שלטא אילנא דחיי דלא אשתתף עמיה שטן ופגע רב ומסטריה לא יגרוך רע", ועיינ בהגהות ניצוצי זהר שם (אות י"ג) ובספרו שערי זהר יומא שם שהאריך לציין דברי ספר הזהר בענין זה שאין שטן ופגע רע שולט ביום הכיפורים וצ"ב.

ובס"ד מצאתי אחר כך בתיקוני זהר חדש (דק"ב ע"א): "במזוזה שדי מלבר הויה מלגאו, דשס"ד מלאכי חבלה אינון כחושבן יומי שתא שס"ה חסר חד, דא איהו יום הכפורים דלית לשטן שולטן עלה, השטן הכי סליק שס"ד, באתר דמזוזה תמן, לא אית לה רשו לקרבא, ובגין דא וכתבתם על מזוזות ביתך מזוזת זו מות".

והיינו כדכתיבנא דביום הכיפורים אין שטן ופגע רע, אלא שלפי זה לכאורה דברי ספר הזהר סותרים זה לזה דלעיל אמר דשולט שס"ה ימים, וכאן אמר דרק שס"ד ימים, וכל הענין צל"ע, ורשמתי למזכרת.

דעלמא בעיא נטירו. אבל בשבת סוכת שלום אתפריסא על עלמא ואתנטיר בכל סטרינ ואפילו חייבי גיהנם נטירין אינון וכלא בשלמא אשתכחו עלאין ותתאין" וע"ש, ושם (דרנ"ט ע"ב): "שבת בלא דינא כלל איהו ולא שליט חויה עקימא", ושם ח"ב (דפ"ח ע"ב): "בהדין יומא דשבתא כל דינין אתכפיין ולא מתערין בעלמא", ושם ח"ג (דרע"ג ע"א): "אין שטן ואין מזיק שליט ביומא דשבתא", ושם (דרמ"ג ע"ב): "בשבתות וימים טובים לית שלטונתא לס"מ ונחש ולכל ממנין דיליה ולית שלטונתא לגיהנם" ע"ש, ועוד עיינ בארוכה בספר הזהר הקדוש ח"ב (דר"ה ע"ב), ועוד הרבה מאמרים כאלה, ועיינ בארוכה בחיבורי תורת יעקב (סימן ק"י) ובחיבורי הדר יעקב ח"ב (סימן י"ח) וצרף לכאן.

וביוצא בזה יש להבין שהרי בכלל שס"ה ימים נכלל גם יום הכיפורים, ואנן קיימא לן דלית ליה לשטן וגונדא דיליה לאשטוני ביום הכיפורים כאומרם במסכת יומא כ' א'), וכן הוא בספר הזהר הקדוש עצמו במקומות הרבה

מזל

ופירש רש"י ז"ל: "מאי טעמא איבעיתו, דכתיב בקרא אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא: מזליהו, שר של כל אדם למעלה:

ובעניין "מזליה חזי" כתב רבינו הגדול ז"ל בספר חתם סופר שמות (י"ד י'): "כן הוא באמת כמה פעמים כשלבנו של אדם נוקף על דבר ותפעם רוחו - הוא סימן מובהק דאף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי, שמעוחד לבוא עליו דבר שלא יהנה בו, או לכל הפחות שהוא נתון בדין". [ושמעתי משם קמאי ז"ל

מגילה (ג' א'): "וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא, מאן נינהו אנשים, אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא זה חגי זכריה ומלאכי אינהו עדיפי מיניה, ואיהו עדיף מינייהו, אינהו עדיפי מיניה דאינהו נביאי ואיהו לאו נביא, איהו עדיף מינייהו דאיהו חזא ואינהו לא חזו, וכי מאחר דלא חזו מאי טעמא איבעיתו - אף על גב דאינהו לא חזו מזליהו חזו, אמר רבינא שמע מינה האי מאן דמיבעית אף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי".

מואב וגו', צריך לדעת לאיזה ענין תלה הראיה בבלק, ולא בבעלי המגור שהם מואב, ותו למה לא פחדו אלא מואב ולא מדין, ומה גם שהמדינים להם יאות הפחד, כי המה אבדו ולא מואב, ומזליהו יחזה את אשר יקרה להם, ומפורש שגם בגוי נאמר דאיהו לא חזי מזלי חזי ודוק.

ובן מפורש בדברי הגאון מלבי"ם ז"ל בפירושו לדניאל (ה' ו') שגם בגוי אומרים מזליה חזי, וכן נקט בפשיטות הגאון בעל ההפלאה ז"ל בספרו פנים יפות בהרבה מקומות ולדוגמא עיין שם שמות (ט"ו ט"ז) ובמדבר (י"ג י"ז, וט"ז ל"ד), ודברים (ט' א', י"א כ"ד, כ' א'), וכן הוא בספר כתב סופר דברים (כ"ח ס"ח), ועיין בספר פרדס יוסף בראשית (ד' י"ח, י"ט י'), ושמות (ד' ל') ואכמ"ל.

רעה, ודקדוקי עניות למאי נפקא מינה למיבעי רחמי עליהו ע"ש, ועיין תוספות רא"ש ברכות (נ"ה א') ודוק.

ויש לי לעיין מדוע לא נאמר דנפקא מינה שלא להיות שותף עם אחד כזה שהדלת נסגרה עליו ואינו מצליח רח"ל, שהרי מזל שותף משפיע גם על מזלו של השני וכבר הבאתי בחיבורי ויחי יעקב ## דברי שו"ת כוכבי יצחק ח"א (סימן כ"ב סק"א) שהביא משם הגאון הקדוש הדברי יחזקאל משינאווע זצ"ל שביטוח חיים הוי סגולה לאריכות ימים, והטעם שבעלי חברת הביטוח הם עשירים ובעלי הצלחה ומזלם יגרום שלא יארע לו שום אסון כדי שלא יהיו נפסדים ע"ש, ויש למצוא מקור לדבריו ז"ל בפסחים (ק"ב א') ושבוועות (מ"ז ב') ע"ש.

דכל שמרגיש האדם תחושה כזאת יעשה וידוי].

ונשאלה השאלה אם ענין זה של "מזליה חזי" שייך גם בגויים, או רק בישראל איתמר דלרוב מעלתם יש להם הרגשה ותחושה זו.

ואמרתי דפשט לשון רש"י ז"ל שכתב "שר של כל אדם בשמים" מורה דבכל אדם איתמר כולל גויים. [ואין לדקדק מלשון "אדם" שכתב, ואנן קיימא לן אתם קרויין אדם ואין אומות העולם קרויים אדם (יבמות ס"א א'), דלא שמא מתיא הכא כמו שיראה המעיין].

ובס"ד הראיתי גם דברי רבינו חיים נ' עטר ז"ל בספרו אור החיים הקדוש במדבר (ר"פ כ"ב ב') שכתב: "וירא בלק בן צפור וגו' ויגר

מזל

בבא קמא (פ' ב'): "דלת הננעלת לא במהרה תפתח מאי היא מר זוטרא אמר סמיכה רב אשי אמר כל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו רב אחא מדיפתי אמר לעולם אין מטיבין לו ולא היא רב אחא מדיפתי מילתא דנפשיה הוא דאמר".

ופירש רש"י ז"ל: "דלת הננעלת, על האדם מהיות מצליח: לא במהרה תפתח, ונפקא מינה לאפושי ברחמי: מילתא דנפשיה בבבא בתרא (י" ב') דאימנוה לאותוביה ברישא ולא איסתייעא מילתא".

וקרוב אצלי שרש"י ע"ה בכותבו למאי נפקא מינה לאפושי ברחמי היו דברי התלמוד בעירובין (מ"א ב') היו לנגד עינין שכגון זה אמרו שם: "שלושה דברים מעבירין את האדם על דעתו ועל דעתקונו ואלו הן גויים, ורוח

מצבו, שהרי מצבו יכול לגרום להם להנזק ולהפסיד, ומעין דוגמא לדבר אשה קטלנית שאסור לה להנשא לרביעי (לכולי עלמא) בלא להודיעו שהרי מזלה גרם ועיין.

ואולי היא מילתא דפשיטא ולכן לא אמרו זאת, מכל מקום לפי האמור יש לעיין אם אחד שהדלת נסגרה עליו רח"ל מותר לו להשתתף בשותפות עם אחרים בלא להודיעם

מזמור לאספה

כלי של זהב, ונפל אותו כלי שם, התחילה הראשונה לשורר, ואמרה עד עכשיו לא הייתי סבורה שיוציא שום אדם כדי שהוא של חרס מן הבאר שאינו נחשב, ועכשיו מי שיוציא אותו של זהב יוציא כדי עמו, כך בני קרח שהיו בלועים כשראו שטבעו בארץ שעריה אמרו שירה אמרו מי שיוציא השערים יוציא גם אותנו לכך אמר אסף מזמור שהוא ממשפחת קרח.

וכזאת כתב גם הריטב"א ז"ל אחר שהביא פירוש רש"י סיים: "אבל בירושלמי דריש בענין אחר, דכיון שראה אסף שהיה מבני קרח שטבעו לארץ שערי בית המקדש, שמח, ואמר מי שעתיד להעלות שערים אלו עתיד להעלות אבי אבא, משל לבת עניים שהיתה דולה מים מן הבור בדלי של עץ ונפל הדלי לבור, והיתה בוכה באה בת המלך לדלות בדלי של זהב, ונפל בבור, כיון שראתה בת עניים שמחה, אמרה מי שיעלה דלי של בת המלך יעלה שלי", וכתב הגאון הרש"ש ז"ל בהגהותיו: "מה שכתבו התוספות יש במדרש כו'. הוא בתנא דבי אליהו רבה (פרק ל') עכ"ל.

ולפי זה יש לתמוה מדוע עטרת המפרשים רש"י ז"ל לא פירש דברי התלמוד על פי דברי המדרש תנא דבי אליהו, כמנהגו במקומות אין מספר, לפרש סתומות התלמוד על פי דברות חז"ל במדרשים, וכההיא שם בקידושין (ל"ג ב') "מאן דאמר לגנאי -

קידושין (ל"א א'): "אמר רבי אבהו כגון אבימי ברי קיים מצות כיבוד. חמישה בני סמכי הוה ליה לאבימי בחיי אביו, וכי הוה אתא רבי אבהו קרי אבבא, רהיט ואזיל ופתח ליה, ואמר אין אין עד דמטאי התם, יומא חד אמר ליה [רבי אבהו לבנו אבימי] אשקיין מיא, אדאייתי ליה נמנס, גחין קאי עליה עד דאיתער, איסתייעא מילתיה ודרש אבימי מזמור לאסף."

ופירש רש"י ז"ל: "חמישה בני סמכי הוה ליה לאבימי בחיי אביו, ואפילו הכי כי הוה קרי רבי אבהו אבבא, היה אבימי רץ ופותח לו ואינו מניח לאחד מבניו לילך". אין אין, אפתח אפתח: איסתייעא מילתא, בעודו גחין לפניו שהבין במדרש מזמור אחד שבספר תהלים שלא היה מבין בו קודם לכן לדורשו, ויש מפרשים שמקרא זה לבדו דרש מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך וגו', קינה לאסף מיבעי ליה, ודרש כך שאמר אסף שירה על שכיילה הקב"ה חמתו בעצים ואבנים שבביתו, ומתוך כך הותר פליטה בישראל, שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד, וכן הוא אומר כלה ה' את חמתו ויצת אש בציון."

ורבותינו בעלי התוספות ז"ל שם אחר שהביאו דברי רש"י סיימו: "אך יש במדרש שאסף אמר שירה על שטבעו בארץ שעריה, משל לשפחה שהלכה לשאוב מים מן הבאר, ונפל כדה לבאר, והיתה מצטערת ובוכה, עד שבאתה שפחת המלך לשאוב ובידה

שנא תאמר והרי הריטב"א מביא פירוש זה משם הירושלמי, ותלמוד ירושלמי היה לפני רש"י ז"ל, כמה תשובות בדבר, חדא אף אם תמצי לומר שאכן כוונת הריטב"א ז"ל לתלמוד ירושלמי הוא תלמודא דבי מערבא הוא תלמוד ארץ ישראל, לא קשיא שהרגיל במשנת רש"י ז"ל בפירושו לתנ"ך ובפירושו לתלמוד, רואה ונוכח שאין מנהג רש"י ז"ל להשתמש ולהזכיר בתדירות דברי התלמוד הירושלמי, והוא מובא בדברי רש"י ז"ל לעתים נדירות ורחוקות, וכבר העירו והעידו כן רבים מרבותינו ז"ל, וזו לשון אחד ממובהקי נושאי כלי רש"י ז"ל הוא הגאון רבי דוד פארדו ז"ל בספרו שושנים לדוד פאה (פ"ג מ"ו): "אין דרך רש"י ז"ל בפירושו לתלמוד להזכיר הירושלמי", והובאו דבריו בתוספות אנשי שם בגליון המשנה שם, ובמבוא לסדר עולם (דף ע"ב) כתוב: "נודע שרש"י ז"ל מביא ירושלמי רק לעתים רחוקות", שוב זכינו ונדפס קובץ איגרותיו המסולאות מפז של רבינו הגדול החזון איש זצ"ל שם (ח"ג ס"ס קע"ח) וכה כתב: "והנה הרבה פעמים לא היה הירושלמי ביד רש"י ז"ל, כי כתב יד הירושלמי לא היה מצוי, ונמצא רק אצל יחידים", ובהגהות המהדיר לספר חסידים (דפוס ברלין סימן תרס"ד): "יוקר הספרים היה סיבה כי רבותינו הקדמונים לא עסקו בירושלמי כבבלי, כי לא היה מצוי בידם, ובחרו לעסוק בתלמוד בבלי להיות הלכה כמותו", והיינו כנ"ל, והארכתי בזה מפני סופרים וספרים בחיבורי מנוחת שלום ח"ד (סימן ה') עיין שם וצרף לכאן.

וגם אם תאמר שרש"י ז"ל אכן היה רגיל בירושלמי, ולא כדברות גדולי האחרונים הנ"ל, הרי כבר העיד הגאון רש"ש ז"ל שם שמה שכתב הריטב"א בשם הירושלמי הנה

כדאיתא", ופירש רש"י ז"ל: "כדאיתא, משום דדבר מגונה הוא לא רצה לפרסמה והרי הוא מפורש במדרש רבי תנחומא וכו'", הרי שהתלמוד סתם וסמך על המפורש במדרש חז"ל במקום אחר, והגאון מהרז"ו ז"ל בפירושו היקר למדרש ויקרא רבה (פ"ב ס"ד סד"ה נטלה): "והנה בתלמוד שם לא ביארו כלל למה עשתה כן, אבל הדבר ברור שבתלמוד סמכו עצמם על דברי המדרשים, וכן הוא בכמה מקומות" ודוק היטב.

ובזאת תראה עוד בדברי רש"י ז"ל ראש השנה (ט"ז ב'), ומגילה (ט"ו ב'), וסוטה (ד' ב'), וי"ג ב'), ובבא קמא (י"ז א', וצ"ב א'), וסנהדרין (ל"ח ב') ועוד. [וכהאי גוונא מצינו בתענית (ח' א') גבי בור וחולדה שהתלמוד סתם, וסמך על שידעו ממקורות אחרים, ועיין סנהדרין (מ"ד ב') דבעיא מיכסא וברש"י, ובהקדמת רב נסים גאון ז"ל לספרו. הערת בני היקר חו"ב רבי שלום הי"ן].

ולכאורה זה מראה שדברי חז"ל במדרש תנא דבי אליהו נתעלמו מעיני קדשו של רש"י ז"ל, ואיך יתכן כגון דא, אחר הנודע דרש"י ז"ל כל רז לא אניס ליה בדברות חז"ל, "רש"י ז"ל היה אוצר בלום לתורה ולאגדה", כעדות הרמב"ן ז"ל בביאורו לתורה ##

ובס"ד תא אחוי לך בירורן של דברים, כי כבר הראיתי בס"ד בחיבורי יגדיל תורה (סימן כ"ח) ובחיבורי מנוחת שלום ח"ד (סימן ט"ו פ"ג אות א' דף פ"ג) שמדרש תנא דבי אליהו לא בא לידי רש"י ז"ל ומעולם לא ראוהו, ורש"י ז"ל בפירושו לתנ"ך ותלמוד אין מזכיר למדרש תנא דבי אליהו ואפילו פעם אחת עש"ב, והיינו טעמא דרש"י ז"ל כאן לא פירש על פי דברי מדרש תנא דבי אליהו, וגם מכאן ראיא נוספת שרש"י ז"ל לא בא לידו מדרש תנא דבי אליהו ודוק.

של רבותינו הראשונים נ"ע שמכנים למדרשי האגדה בשם ירושלמי כנודע, וכזאת תראה לריטב"א יומא (ט' א') שהביא בשם הירושלמי, ולא נמצא בירושלמי אלא בפסיקתא, וזו לשון הגאון רד"ל ז"ל במאמר קדמות ספר הזהר (ענף ב' אות ה' דף ס"ט): "נמצא הרבה לראשונים שקורין למדרשים בשם ירושלמי, מפני שעיקרי המדרשים הראשונים שהם מדרשי רבה נתחברו מאמוראי ארץ ישראל, ועל פי סוגיות הירושלמי וכלשונו ממש, לכן קראו אף למדרשים אחרים שלא נתחברו מאמוראי ארץ ישראל גם כן בשם זה", וכן כתב עוד הגאון רד"ל ז"ל בהגהותיו למדרש ויקרא רבה (פכ"ב אות כ"ד), ובהגהותיו לפרקי רבי אליעזר (פ"א אות כ"ב) עיין שם.

ובזאת כתבו בשו"ת מהר"צ חיות (חלק אמרי בינה סימן ב'), ובהגהות מהר"צ חיות ברכות (ט"ו ב'), מגילה (י"ב ב'), בבא קמא (פ"ז א'), וכן כתב בשו"ת זכר יהוסף (סימן י"ט ד"ה ובספר דל"ד ע"ב), והגאון האדר"ת ז"ל במאמרו הנדפס בקובץ התורני בית אהרן וישראל (גליון קכ"ד דף כ"ד אות ג'), ועיין לגאון רבי יעקב שור ז"ל בהגהותיו דברי יעקב על ספר המכריע (סימן ח' דייט ע"א), ובמבוא לספר העתים (דף כ' בהערה ד"ה צד נ"ט), ובמבוא לפסיקתא דרב כהנא (סימן ז' דף ל"א אות ו' והערה כ"ד), ועוד.

הוא ז"ל חיפש ולא מצא מאמר זה בירושלמי שלפנינו, וכך יש לומר שגם בתלמוד ירושלמי שהיה לפני רש"י ז"ל היה חסר ולא נמצא מאמר זה, שהרי בירושלמי דילן רבו החסרונות וההשמטות למאד, ועיין מה שכתבו בזה הגאון חיד"א ז"ל בספרו שו"ת חיים שאל ח"א (סימן ח' סד"ה ונומתי), ועוד לו שם (סימן כ"ה ד"ה ואני), ועוד לו שם (סימן ל"ה ד"ה וראיתי לרשב"א), והגאון מהר"צ חיות ז"ל בהגהותיו למסכת ברכות (ט"ו ב') ולמגילה (י"ב ב'), ובספרו אמרי בינה (סימן ב'), והגאון רבי יעקב שור ז"ל בהגהות עתים לבינה על ספר העתים (דף י"ט אות צ"ז), ובמבוא לספר שם (דף כ' הערה ד"ה צד נ"ט), והגאון האדמו"ר ממזנקאטש ז"ל בספר נימוקי אורח חיים (סימן נ"ח אות ג'), ובספר ברכת אהרן על מסכת ברכות (מאמר רצ"א), ושדי חמד (מערכת מ' כלל קכ"א), ותורה תמימה אסתר (פרק א' אות ק"א וק"ב), ועיין בזה בחיבורי מנוחת שלום חלק י"א (סימן כ"ז סוף אות א', וסימן ע"ט), ובחיבורי מנוחת שלום חיי"ב (סימן ה' דל"ד ע"ב) ובכל המצויין שם, ובחיבורי עוז יעקב (סימן ז' דס"ג ע"א), ונתבאר בכללי הירושלמי דילן בס"ד.

אבל היותר נראה לי לנכון שהריטב"א ז"ל בכותבו "ירושלמי" לא נתכוין כלל לתלמוד ירושלמי דבני מערבא, אלא כוונתו למדרש תנא דבי אליהו הנ"ל, ונקיט כדרכם

מחוסרי כפרה

לקמן (צ' ב') כל אשמות באין בני שתי שנים ובכסף שקלים חוץ מאשם נזיר ואשם מצורע, לא מצי למיתני כל אשמות טעונין סמיכה חוץ מאשם נזיר ואשם מצורע כיון דמדרבנן מיהא טעון סמיכה."

ובספר קרן אורה זבחים שם כתב: "ועיין

זבחים (ל"ג א'): "סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא ותכף לסמיכה שחיטה דאורייתא", ופירש רש"י ז"ל: "סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא, קסבר שאינו בכלל אשמות שהרי אינו בא אלא להכשיר."

והתוספות שם (ד"ה סמיכת) כתבו: "והא דתנן

אלא שעדיין צ"ב דרבי אליעזר בן יעקב אינו מדבר על נזיר שנטמא כדפירש רש"י בסוטה הנ"ל, אלא אפילו נזיר טהור ששלמו ימי נזרו, כל עוד שלא הביא קרבנותיו חטאת אשם ושלמים אסור ביין ותגלחת וכו', ואמרו בכריתות שם והובא במלאכת שלמה כריתות שם: "ונזיר ליינו וכו' ורבי אליעזר בן יעקב דלא מני גם נזיר שנטמא, משום דכי מייתי קרבן למיחל עליה נזירות דטהרה הוא", וצ"ב.

ועיין תוספות נזיר (נ"ה ב' ד"ה אוכל) שכתבו בן במפורש: "אוכל בקדשים לאחר ששים יום, משום דספק מצורע הוא ואסור לאכול בקדשים עד שיטהר מספק צרעתו ויביא קרבנות מצורע, דמחוסר כיפורים אסור לאכול בקדשים, אבל משום נזירות טמא לא מיתסר בקדשים אף על גב דצריך נמי להביא קרבן, משום דאין טומאה יוצאה עליו מגופו לא מיקרי מחוסר כיפורים, בכריתות (י' א') דדוקא במי שטומאתו יוצאה מגופו קרי מחוסר כיפורים וכן הוא בפירוש הרא"ש שם, ועיין ירושלמי סוטה (פ"ב ה"א), ולגאון הנצי"ב ז"ל בפירושו לספרי פרשת נשא (פיסקא כ"ט דקכ"ו סע"ב), ובספר חידושי רבינו שמואל קידושין (סימן י"ד) וש"נ.

ואבן זה רבות בשנים, קרוב לארבעים שנה, הייתי תמה מדוע עטרת המפרשים רש"י ז"ל בסוטה הזכיר שנזיר שנטמא הוא בכלל אותם מחוסרי כפרה, מה שלא כתב בן רש"י במפורש בשום מקום, ועיין היטב בדברי רש"י שבועות (י"ז א'): "צריך שהייה למלקות או לא, קרבן לא שייך הכא כלל שאין כרת בנזיר שנטמא וקרבן נזיר טמא לאו אעון טומאה אתי אלא למיחל עליה נזירות טהרה, כשאר מחוסרי כפרה", וזכרוננו שכתבתי במקומו בחידושים כת"י לכריתות בס"ד.

בתוספות שכתבו דלא מצי למיתני כל אשמות כו' חוץ מאשם נזיר כו' ע"ש, ולא ידענא מנא להו דגם אשם נזיר סמיכתו לאו דאורייתא, דלא אשכחן בשום דוכתא מאן דאמר הכי. ולפי מה שכתבתי נראה דדווקא אשם מצורע קאמר דלאו דאורייתא, ובספר ברכת הזבח כתב דנזיר טמא גם כן בכלל מחוסר כפרה הוא ע"ש, ולא נהירא, דלא הוי מחוסר כפרה אלא זב ומצורע, וכן מבואר בכמה דוכתי" עכ"ל.

ואף שדברי הגאון קרן אורה ז"ל נכונים דבעלמא מחוסרי כפרה הם זב וזה יולדת ומצורע כנודע, עיין כריתות (ח' ב'), וכן פירש רש"י ז"ל במקומות הרבה שבת (קל"ב א'), ופסחים (צ' ב'), ומנחות (ה' א'), ותמורה (כ"ג ב'), וכריתות (כ"ז א'), ועיין רש"י חולין (ק"מ א') עש"ה, מכל מקום היה לו להעיר מדברי רש"י בסוטה (ט"ו סע"א) שכתב: "וכי קא מייתי קרבן לאישתרוי בקדשים הוא דמייתי, שיש טומאות שהצריך הכתוב כפרה לטהרתן, זב וזבה ויולדת ומצורע, ונזיר שנטמא", הרי שרש"י ז"ל עצמו מפרש שנזיר שנטמא הוא בכלל מחוסרי כפרה, וזה כדברי הרב ברכת הזבח ז"ל.

וחשבתי שמקור דברי רש"י בסוטה הנ"ל דנזיר שנטמא הוא בכלל מחוסרי כפרה, הוא במשנה בכריתות (ח' ב'): "ואלו הן מחוסרי כפרה הזב והזבה והיולדת והמצורע, רבי אליעזר בן יעקב אומר גר מחוסר כפרה עד שיזרוק עליו הדם, ונזיר ליינו ותגלחתו וטומאתו", ופירש רש"י ז"ל שם: "ונזיר ליינו ולתגלחתו ולטומאתו, ונזיר מחוסר כפרה שכל זמן שלא כיפר אסור ביין ובתגלחת ולטמא למתים", הרי אליבא דרבי אליעזר בן יעקב גם נזיר בכלל מחוסרי כפרה.

מחילה בלב

דמחל בלב בבירור, יש לומר דסובר הריטב"א דמהני מחילה בלב" עכ"ל, וכבר הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו שו"ת סמיכה לחיים יו"ד (סימן ג' דכ"ב ע"א) כתב כזאת ליישב תמיהת זקינו הגאון חקרי לב הנ"ל ע"ש,

ולפי האמור נהפוך הוא, וגם הריטב"א ז"ל סובר דמועיל מחילה בלב, ובזה נסתרו דברי הרה"ג הכותב ז"ל.

ואיעקרא, מה שתלה הרה"ג המגיה ז"ל דברי הריטב"א בקידושין דמחילה הוי הקנאה עם דבריו בבבא מציעא דלא מהני מחילה בלב - ז"א, כי כבר מפורסם וידוע דחידושי הריטב"א על בבא מציעא אינם מהריטב"א הנודע תלמיד הרא"ה והרשב"א, אלא הם חידושים מגאון קדמון עלום שם מפרובנס, מרבתינו הראשונים כמלאכים ע"ה, אבל חידושי בבא מציעא הללו לא מהריטב"א תלמיד הרא"ה יצאו וכל הוגה בספר ייוכח בזאת, ומה גם ואינו מזכיר לרבו הרא"ה אפילו פעם אחת, וכמו שהארכתי והבאתי בזה מפי סופרים וספרים בחיבורי עדות ביעקב ח"ב (סימן ע' דף רמ"ד) עש"ב, כך שאין לתלות דברי הריטב"א בקידושין עם דברי המיוחס לריטב"א בבבא מציעא וז"ב.

שו"ת מהרש"ם ח"ה (סימן כ"ב ד"כ סע"א) כתב שם הרה"ג המגיה ז"ל: "הריטב"א קידושין (ט"ו ##) סובר דמחילה הוי הקנאה, הובא בספר דברי גאונים (ערך מחילה), ויש לומר דמטעם זה סבירא ליה לריטב"א דמחילה בלב לא מהני כמו שכתב בחידושו לבבא מציעא (ל"ד ב') עכ"ל.

וזו לשון הריטב"א בבא מציעא שם: "איך נאמר דמסתמא הוי מחילה אם לא מחיל בפירוש, והא קיימא לן דברים שבלב אינן דברים, ואיך יצא זה מספק גזל באומדנא זו, דהא קרינא ליה חשוד אממונא", והגאון הגדול רבי יוסף רפאל חזן ז"ל בספרו חקרי לב חו"מ (ח"א סימן ו') הביא דברי מהרש"ל ודעימיה שכתבו דאדם שבלבו מחל לחבירו על ממון שהיה חייב לו - הוי מחילה, ושוב אם נפרע ממנו הוי גזל, והוא ז"ל והקשה עליהם מדברי הריטב"א הללו, וסיים "וזה סותר דבריהם וצ"ע".

ובספר אמרי בינה חו"מ (דיני דינים סימן כ' אות א') הביא קושיית הגאון חקרי לב ז"ל הנ"ל, וכתב: "ולא אדע, דודאי כל זמן שלא הודה דמחל בלב לא מהני, וכתב שם הריטב"א "ואיך יצא זה מספק גזל באומדנא זו", משמע קצת דהוי ספק אם מחל או לא, אבל אם הודה